

OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Hva gjør abort med kvinnen?
Edith Stein - filosof, mystiker, martyr
I narrenes og helgenenes krets
O Radix Jesse

Innholdsfortegnelse

3	Redaktørens hjørne: Ibrahim og Abraham <i>Av Henrik Holm</i>	21	Katolsk undervisning på Menighetsfakultetet? <i>Av Ola Tjørhom</i>
4	Hva gjør abort med kvinnen? <i>Av Anne Samuelsen</i>	23	Blikk på tiden: Internett <i>Av Henrik Holm</i>
9	Bokanmeldelse: Karl Gervin: Klostrene ved verdens ende; Lyse, Nonneseter, Hovedøya, Munkeby og Tautra. <i>Av f. Arne Fjeld, O.P.</i>	24	O Radix Jesse <i>Av sr. Sheryl Frances Chen, O.C.S.O.</i>
10	Edith Stein - filosof, mystiker, martyr <i>Av Magdalene Thomassen</i>	26	Bokanmeldelse: Kjell Arild Pollestad Peters svar Kristendom for dannede hedninger og lunkne kristne <i>Av Øivind Varkøy</i>
17	I narrenes og helgenenes krets <i>Av Nils Heyerdahl</i>	28	Debatt
19	Oppbrudd <i>Av Åge Rønning</i>	30	Alvorlig talt <i>Av Janne Haaland Matlary</i>

**St. Olav tidsskrift ønsker
alle abonnenter og andre lesere en velsignet jul
og et riktig godt nyttår!**

Utgiver: Oslo Katolske Bispedømme.
Akersveien 16, 0177 Oslo. Tlf: 23 21 95 48
(redaksjonen)/ 23 21 95 00 (ekspedisjon og
adresseforandring). Fax.: 23 21 95 43.
E-post: tidsskriftet@katolsk.no
Signerte artikler står for forfatterens egen regning.

Redaksjon: Ansvarlig redaktør: Henrik Holm.
E-post: henrik.holm@katolsk.no

Redaksjonsmedlemmer: p. Arnfinn Haram o.p.,
Brynjulv Norheim, Øivind Varkøy og N.N.
Redaksjonsråd: Håkon H. Bleken, Tove Bull,
p. Arne Fjeld o.p., Sigurd Hareide, Nils Heyerdahl,

Henning Laugerud, sr. Else Britt Nilsen o.p. og
Magdalene Thomassen.

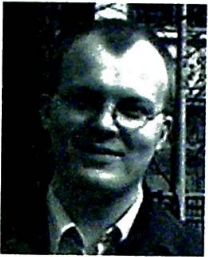
Faste medarbeidere: Janne Haaland Matlary,
Kåre Langvik-Johannessen og Ola Tjørhom.

Abonnement: Årsabonnement kr. 275,- (Norge)/
kr. 300,- (øvrige europeiske land)/kr. 320,-
(andre verdensdeler). Bankgiro: 3000 20 01485.
(IBAN No 8130002001485, BIC Plus No 22)

Redaksjonsslutt: 10. november 2007

Design: Molvik grafisk AS, Asgeir Dahlby Trykk: Molvik grafisk AS

Ibrahim og Abraham

Når det er snakk om jødedommen, kristendommen og islam, blir disse religionene ofte sammenfattet som de tre "abrahamittiske religionene". Med en slik karakterisering ønsker man å betone likheten mellom religionene mer enn forskjellene. Her oppstår det et problem: Hver av de enkelte religionene har sin spesielle forestilling om hvem Abraham var og er. En felles forståelse av Abraham finnes ikke. En av Europas fremste eksperter i arabisk filosofi, Rémi Brague, hevder i en kronikk i *Frankfurter Allgemeine Zeitung* at det å bringe alle de tre religionene på en nevner, støtter en intellektuell bekvemmelighet som ikke anstrenger seg for å se realiteten i øynene. Det sperrer etter hans mening for en god og redelig religionsdialog. Det er rett og slett historiske fakta som gjør det vanskelig å tale om de tre abrahamsreligionene. Ifølge islam finnes det bare *en* religion som går tilbake til Abraham: Hans religion eksisterte lenge før jøder og kristne så verdens lys. Både jødedommen og kristendommen fordreide etter islams oppfatning Ibrahims religion: jødedommen ved Esra, kristendommen ved Paulus. Islam forstår seg selv som ur-religionen til hele menneskeheten. Det er klart at en slik forståelse av Abraham vanskelig kan forenes med kristendommens Abraham. I Galaterbrevet skriver Paulus at Abrahams velsignelse skulle komme til folkeslagene gjennom Kristus (3, 14). Abraham er for kristne et forbilde på et menneske som stolte på Guds løfter. Derfor erklærte Gud ham for rettferdig. "Men Skriften sier ikke dette bare for hans skyld (dvs. Abraham), det gjelder også oss: Vi skal bli regnet som rettferdige når vi tror på ham som reiste Jesus, vår Herre, opp fra de døde, han

som ble overgitt til døden for våre synder og oppreist for at vi skulle bli rettferdige" (Rom. 4, 23-25). Dette er helt utenkelig for islam. I koranen dør ikke Jesus på korset. Det er etter islamsk lære en kristen forfalskning av Jesu liv. Det var en annen som døde.

Disse to religionene har med andre ord hver sin måte å forstå Abrahams forhold til verden på. I en religionsdialog er det viktig å være klar over disse forskjellene. En uheldig løsning er å heve seg over slike forskjeller ved å si at så lenge begge har Abraham er alt greit. En slik lettvintholdning vil aldri nå hver av religionenes selvforståelse. Ved å snakke om de tre abrahamsreligionene dekker man heller over forskjellen og skaper, som Brague skriver, en "harmoni på overflaten". Spørsmålet er vel ikke hvordan kan vi forene våre forskjellige forestillinger om hvem Abraham var, men heller hvordan vi kan leve sammen i harmoni og fred med forskjellige Abrahams-bilder. En ærlig religionsdialog må sikre fredelig sameksistens og vise hvordan vi bør omgås hverandre som mennesker *uavhengig* av hva slags religion vi har. Vi må samtidig lære å bekjenne oss til religiøst mangfold, hvor hver religion får beholde sin egne internlogikk, istedenfor å søke etter en kunstig enhet som prøver å dekke over de fundamentale forskjellene i forståelsen av Gud og hans åpenbaring. Det viktigste er at vi kan behandle alle mennesker på en verdig måte som tilsvarer deres menneskelige natur. Det må alle religioner øve seg på. En dialog som derfor ser bort fra religionene, kan i visse sammenhenger kanskje være langt mer fredsskapende enn en dialog hvor man prøver å forene det uforenlige. ■

HH

Hva gjør abort med kvinnen?

Da jeg gikk gravid med mitt første barn, oppstod det noen komplikasjoner som gjorde at jeg fikk en ultralyd i 12. uke. Gleden over at fosteret var sprell levende og aktivt var like stor som "sjokket" over hvor utviklet det var, og at jeg på dets bevegelser opplevde det som om jeg kunne lese noe av mitt kommende barns aktive temperament. Jeg var på det tidspunktet ikke kristen og syntes, som alle mine medstudenter, at selvbestemt abort var en selvfølge. Det hadde ikke før vært aktuelt for meg å tenke over hva abort virkelig innebar, kanskje ikke ulikt holdningen til mange norske unge kvinner i dag. Denne ultralyden i 1994, var vendepunktet. Jeg innså at abort var det samme som å "ta livet av" og det rystet meg sterkt at vi i Norge faktisk har en lov som tillater dette.

AV ANNE SAMUELSEN

Anne Samuelsen er utdannet cand. pol, koordinator i Norge for "Mother Prayers" og utga en diktsamling i 2003

Veien fra et personlig standpunkt til aktivitet for det ufødte liv skulle ta nesten 12 år. Den gikk gjennom en tilbakevendende kristentro til opptak i Kirken og en stadig fordypning i Kirkens tro og Bibelens lære. På et gitt tidspunkt ble det klart for meg at dette var noe man ikke kunne forholde seg passivt til. Men å ta til orde mot abort offentlig innebærer minst to hindringer: Den første og viktigste er redselen for å såre noen. Når vi vet at problemer i etterkant av en abort berører kanskje så mange 70-90 000 kvinner, og at det hvert år legges i hvert fall 3000 nye til denne kategorien, sier det seg selv at debatt om temaet kan bli en belastning for mange. Fordi abort fremdeles er tabu og fortiet og fordi antallet i Norge overstiger 400 000, kan kvinner som har abortert like gjerne befinne seg i ens egen familie og omgangskrets som noe annet sted. Her kan man altså risikere å møte dem man har såret når man minst venter det. Dette leder hen mot den andre hindringen: Man blir verken likt eller populær av å fortelle

sannheten om abort, snarere tvert imot. Det gikk derfor trått med å formulere de første ordene. Jeg skulle imidlertid få uant drahjelp.

I en samtale med en annen katolsk kvinne (jeg kaller henne Nora), kom jeg inn på det at jeg gikk med tanker om å skrive noe om abort. Hun så på meg med et alvorlig og meget direkte blick og sa. "Jeg er en av dem som har tatt abort, og dette må du bare skrive om." Så fortalte hun meg historien om en ungdomsgraviditet da hun var 17 år, om presset om abort fra omgivelsene, og om abortnemndens innvilgelse fordi barnefaren ikke kom til å støtte henne. "Du må skrive om dette. Jeg kan ikke fortelle det til noen, mine barn vet det ikke og jeg vil ikke at de skal vite. Du må skrive om at ingen kvinner orker å snakke om dette, om alle de årene som var så vonde og vanskelige..." "Det gikk lang tid før det virkelig gikk opp for meg hva jeg hadde gjort den gangen, det var på den tiden jeg var gravid med et barn som var ønsket. Jeg hadde store problemer med å glede

Samfunnskritikk

meg over mine to svangerskap som resulterte i to flotte barn. Aborten formørket så mange år av mitt liv og da min kristne tro våknet, trodde jeg lenge at denne handling ville hindre meg fra å bli katolikk, fra å følge min tros lengsel. Det var helt forferdelig. Kan du hjelpe andre kvinner til la være å ta en abort, så gjør det: Skriv!”

Det var da jeg fikk høre om de andre som hadde skrevet til aviser om abort og som ble refusert. Jeg skrev et forsiktig innlegg om hvorfor det var så vanskelig å snakke om abort. Dette ble, etter flere henvendelser til redaksjonen, publisert nesten et halvt år etter det ble sendt inn. Men fra høsten 2006 og fremover våren 2007 skjedde det noe. En rekke innlegg om temaet ble publisert i flere norske aviser. Utenom de kristne avisene som kontinuerlig har holdt temaet ved like, var det spesielt Aftenposten som markerte seg som en kanal for debatt. Både fagfolk, så vel som Kari og Ola tok pennen fatt og begynte å mene mye både om abort, sortering og bioteknologi. Var noe i ferd med å skje? I så fall hva?

Historisk overblikk

Før jeg prøver å belyse det spørsmålet, må det sies noen ord om abortlovgivningen og de holdninger som ligger bak både kampen for fri abort og dens motstand. Frem til 1902 var det dødsstraff i Norge for dem som hjalp en kvinne til å utføre abort. Dette ble i straffeloven i 1902 endret til tre års fengselsstraff, og det under forbudet og frem til 1960, da Norge får en egen abortlov, at hovedmengden av de triste historiene om selvpåført skade i abortforsøk i all hovedsak finner sted. Det er også i denne perioden at kvinner drar til spesielle jordmødre hvor de føder sitt barn i hemmelighet og gir det opp til adopsjon. Loven av 1960 åpnet for at det under visse forhold var mulig å få utført nemdbehandlede aborter. Såkalt vanskelige sosiale forhold ble ikke tatt i betraktning. Da Grünfeld i 1973 kom med sin doktoravhandling der han blant annet viste at 60% av de 230 kvinnene han hadde intervjuet, ikke hadde skyldfølelse etter fremprovosert abort, ble dette sett på som et godt argument i kampen for fri abort. I 1975 kom loven som åpnet for abort også på sosialt

grunnlag, og i januar 1979 trådte vår nåværende abortlov av 1978 i kraft. Den tillater kvinnen selvbestemt abort fram til utgangen av 12. uke, med mulighet for nemdbehandlede senaborter. Etter utgangen av 18. uke, kan svangerskap “ikke avbrytes med mindre det er særlig tungtveiende grunner for det. Er det grunn til å anta at fosteret er levedyktig, kan tillatelse til svangerskapsavbrudd ikke gis” (abortloven §2e). I praksis foregår aborter i Norge helt frem til 23 fullgatte uker.

Det var erfaringen med kvinners nød under den foregående lovgivning som var kvinnebevegelsens moralske fortrinn når de forberedte opinionen på den nye lovgivning som de kjempet igjennom med en stemmes flertall i Stortinget. Samfunnets generelle sekularisering gikk hånd i hånd med at feminismen var i ferd med å etablere et hegemoni i det norske kvinnesinn. Den kraftige abortmotstanden ble sett på som arkaisk og patriarkalsk, drevet av det som media kunne betegne som teologiske mørkemenn. Dette var med på å legge til rette for beleiligg stempel av abortmotstand som kvinnefiendtlig.

Da Børre Knudsen og hans meningsfeller utførte sine aksjoner på 1980-tallet, var det på et tidspunkt der illegale aborter fremdeles var i menneskers erindring og hvor frontene i striden om abort var sterke. Motstanden tatt i betraktning; abortloven i 1979 ble nok av mange sett på som en et stort fremskritt. Kvinner skulle ikke bare slippe å dø av en abort, men også slippe å gå den ydmykende veien om en nemd, og å føle seg skyldig. Kvinnen skulle selv bestemme over sin egen kropp og når de ville ha sitt barn. Abortmotstand ble da, som nå, tolket som utidig og hjerterått. Verken journalister eller helsevesen har vært spesielt ivrige etter å kritisere og omtale abortloven. Selv også blant katolikker har man kunnet finne en resignasjon i forhold til loven som det minste av to onder, til tross for at Kirken hele tiden har stått fast og tydelig på sitt standpunkt om at alt liv er en gave fra Gud, og at abort, uansett på hvilket tidspunkt den foretaes, og uansett med hvilken begrunnelse, er å ta liv.

Selv også blant katolikker har man kunnet finne en resignasjon i forhold til loven som det minste av to onder, til tross for at Kirken hele tiden har stått fast og tydelig på sitt standpunkt om at alt liv er en gave fra Gud, og at abort, uansett på hvilket tidspunkt den foretaes, og uansett med hvilken begrunnelse, er å ta liv.

“Vern om Livet”

I 1999 fant de Nordiske biskoper det nødvendig å gå ut med det eget hyrdebrev “Vern om Livet” som skulle utdype uttalelsen fra 1971 “Abort og kristent ansvar” i lys av samfunnsutviklingen i Norden den senere tid. Både med Skriften og naturloven, argumenteres det her for menneskelivets ukrenkelighet og at Den katolske kirke med etter-

trykk lærer at denne ukrenkeligheten “oppstår ved unnfangelsen”. Det vises til Gaudium et spes (s. 51) hvor det siteres: “Gud som er livets Herre, har selv betrodd menneskene det oppdrag å verne om livet, og å gjøre det på en menneskeverdig måte. Livet skal vernes fra unnfangelsen med største omhu. Både fosterdrap og barnemord er himmelropende forbrytelser”. Det understrekes videre at “Kirkens klare budskap i denne saken ikke har som hensikt å fordele skyld, men å redde liv,” og at man med begrepet abort ikke inkluderer “medisinske inngrep som foretaes for å redde livet til en gravid kvinne, og som skulle kunne føre til at det ufødte barnet dør. I slike tilfeller er hensikten ikke å abortere barnet, men å redde liv”.

Mens den offentlige oppmerksomhet omkring temaet på 1990 og begynnelsen av 2000 tallet var lunken og til dels sensurert, har organisasjoner, partier og enkeltindivider fortsatt sitt arbeid for rådgivning av gravide kvinner og opplysning om abortenes fulle ansikt. KrF, AAN, nå Amatheia og organisasjonen Menneskeverd (Fusjonen av Norsk Pro Vita og For Livsrett og Menneskeverd) er eksempler på aktører her sammen med ildsjeler som Torleiv Ole Rognum, Ola Didrik Saugstad og Hans Olav Tungesvik m. fl. De sistnevnte er medisinere og har sitt virke i norsk helsevesen der de står til dels ensomme i sitt engasjement for det ufødte liv. Store deler av helsevesenet preges tross alt av den holdning at abort er medisinsk trygt, uproblematisk og uten bivirkninger. I en rapport fra helsetilsynet skrives det i 1999 at kvinnen får god støtte i sitt valg og at det er liten risiko for alvorlige

mentale lidelser etter aborten (NUO 1999). Det kan se ut til at man hos mange helsearbeidere finner den holdningen at abort i mange tilfeller er det beste av to onder, der det å føde et barn ville krevd stor offentlig innsats og omkostninger. Ikke rart at mange kvinner i møte med helsevesenet beretter om en følelse av at abort er en forventet utgang av et problemfylt svangerskap.

Da Psykiater Anne Nordal Broen ville publisere en artikkel i Tidsskrift for Norsk legeforening om sin doktorgrad på psykiske ettervirkninger hos kvinner som hadde abortert, ble hun refusert. Begrunnelsen var at hennes forskning ikke holdt mål. De ville derfor ikke sende artikkelen ut til vurdering. Hva var det hun fant og som er så provoserende at det ikke kan aksepteres som seriøs forskning i Norge, selv om resultatene allerede var publisert i de anerkjente internasjonale tidsskriftene Psychosomatic Medicine, BMC Medicine og General Hospital Psychiatry?

I fem år hadde hun fulgt 109 kvinner med aborterfaringer (fremprovosert og spontanabort) og sammenlignet sine funn med den generelle populasjonen. Hun fant da at 19% av alle kvinner som hadde hatt en fremprovosert abort slet med angst, fortrenghing og nedsatt livskvalitet også 5 år etter aborten. 11 kvinner hadde i løpet av den tiden studien varte, trukket seg, 7 med den begrunnelsen at aborten var for vanskelig å rippe opp i. Hun fant også at de som hadde følt seg presset til en abort, slet mest, og at hver fjerde kvinne som har hatt en abort, opplevde at parforholdet røk, mot 10% i hennes kontrollgruppe som hadde opplevd en spontanabort.

Broens doktoravhandling av 2006 satte med andre ord tall på det min katolske med-søster Nora og mange andre med henne hadde opplevd. At byrden av å bære på en smertefull erfaring og ikke kunne snakke om den, formørket mange kvinners liv. At selvbestemt abort kanskje ikke er så selvbestemt likevel, fordi mange kvinner blir presset til dette av sine omgivelser. Nå manglet det bare en kvinne som våget å stå frem offentlig og fortelle om hvilken sorg, tap og smerte noen kvinner må leve med etter abort. Hun het Hilde Lengali og kom til orde i Aftenposten i 05.11.06. Hun beskrev hvordan hun hadde strevet med å leve med seg selv etter aborten. For henne hadde det vært med stor

Samfunnskritikk

sorg og savn umiddelbart etterpå, fordi hun opplevde at hun var blitt "glad i" barnet hun hadde båret. Denne beretningen var en viktig milepæl. Abort og dens konsekvenser fikk både ansikt og navn, og abortmotstanden var nå ført tilbake til det stedet der den i vårt samfunns logikk må ta til: Hos kvinnen.

Nyere forskning

I begynnelsen av 2007 kom Anne Eskild med sine forskningsresultater, hvor hun fant ut at økonomisk og utdanningsmessig status bestemmer kvinners valg av abort. Valget styres av hvilken økonomisk støtte kvinnen får etter fødsel, alder og hennes etniske tilhørighet. Hun fant også ut at over halvparten av alle graviditeter hos kvinner under 25 år i Osloområdet ender i abort og at halvparten av de som føder i denne aldersgruppen er fremmedkulturelle (Aftenposten 09.01.07). Disse tallene fikk en bekymret Jens Stoltenberg i tale og satte nok en gang spørsmålsteget ved i hvilken grad mange aborter virkelig er selvbestemte. Når nå sosiologiprofessor Willy Pedersens resultater om økt rusmisbruk hos kvinner som har abortert nylig ble presentert, føyer de seg inn i rekken av "nye" opplysninger som igjen bekrefter at abort helt klart ikke er uten "alvorlige mentale bivirkninger". Han fant at hos kvinner som har foretatt abort, ble risikoen for alkoholmisbruk i etterkant mer enn doblet, sammenlignet med kvinner som ikke har abortert, og at de som lever i et forhold har mindre risiko for å utvikle rusproblemer.

I vårt sekulære samfunn taler tall langt sterkere enn moralske, etiske og religiøse betraktninger. I medias personfokuserende verden har den følelsesladde personfortellingen langt større gjennomslagskraft hos enkeltindivider enn den teoretiske avhandlingen. Fra 2006 får Norge tall på bordet, noen få kvinner og menn forteller sine historier om abort. Dette gir liv, troverdighet og aktualitet til debatten. Det betyr ikke at det ikke har vært forskning rundt temaet om hva abort gjør med kvinnen internasjonalt, men sterke krefter har ansett disse som ugyldige for norske forhold. Det har også vært liten interesse for å få utført forskning rundt temaet nasjonalt, så liten interesse at da Hans Olav Tungesvik stod klar med et ferdig finansiert prosjekt i 1993 for å forske på psykisk helse hos kvinner ti år etter abort, så

fikk han et nei fra den regionale og etiske komiteen. Ifølge Aud Kvalbein var dette et nei med politiske føringer (VL 10.10.07).

I tillegg til de allerede nevnte resultater, som i hovedsak dreier seg om kvinnen, får vi i desember 2006 rapporten fra 2005 om nemdbehandlede svangerskapsavbrudd fra Norsk folkehelseinstitutt og Medisinsk Fødselsregisteret. Den inneholder oppsiktsvekkende opplysninger om senaborter. Mens det i 1999 ble foretatt abort i 13% av tilfellene på barn med Downs, hadde dette i 2005 økt til 41.1%, nesten en dobling siden 2004 der tallet lå på 23,2%. Vi får også vite at nesten alle fostre (over 80%) som i forkant blir diagnostisert med Downs syndrom, blir abortert. Det er også en markant økning i antall senaborter mellom året 2004 og 2005. Alvorlige tall, når vi vet hvilken påkjenning det er for en kvinne å måtte føde et barn som er avlivet, så alvorlig at det kommer bekymringsmeldinger fra helsepersonell som også blir berørt av disse abortene i form av traumer. Nå kommer barna med Downs på banen sammen med sine foreldre. Nye personberetninger legger ved på det bålet som har begynt å brenne rundt den norske abortloven. Her er det ikke lenger kvinnen som er i fokus, men barnet, det med en funksjonshemming, og om vi virkelig ønsker det sorteringssamfunnet vi ser konturene av.

Det er et uoversiktlig og sammensatt bilde som kan forklare noe økningen av abortrelaterte mediasaker i den senere tid. Internasjonale hendelser, som forbudet mot abort i Nicaragua (2006), og nye, mer liberale abortlover i Portugal og Mexico (våren 2007). Her hjemme er det særlig SV's forslag om å endre tidspunktet for fri abort fra 12. til 16. uke (2005), for ikke å snakke om Mehmetsaken og den påfølgende endringen av bioteknologiloven våren 2007. All fokus på temaet har nå ført til at det offentlig blir fastslått at abort ikke er uten bivirkninger. En fortørnet Helseminister måtte i Aftenposten erkjenne at dette var opplysninger man ikke var klar over og som må "gripes fatt i" (01.10.07).

Nettopp det å påpeke menn og kvinners plikter sammen overfor det barn som er unnfanget, og barnet som et menneskeliv med selvstendig rett til beskyttelse, må bli den oppgave vi som kristne aldri må være redde for å ta på oss, selv om det skulle føre til at man da kan stemples som hardhjertet fundamentalist.

Også Dagbladet, i Trude Ringheims penn, problematiserer abort. Hun sier at hun er feminist og for selvbestemt abort, men samtidig mot abort fordi "etisk er og blir abort problematisk" (26.09.07). Hun etterlyser samtidig "en ordning med etisk, og om nødvendig juridisk og økonomisk veiledning for abortsøkende kvinner og deres eventuelle partnere". Om det skyldes et feilsitat, eller forsnakkelse skal være uvisst, men kvinnepolitisk talskvinne for SV, Tina Åsgård ble den 20.09.07 sitert i Vårt Land på å ha brukt ordet drap i forbindelse med at jentefostre aborteres i India. Dette er en ny vinkling i feministenes måte å snakke på om abort, og muliggjort fordi kvinner eller jentebarn nå blir fremhevet som ofre i abortsammenheng. At det så vidt påbegynte liv er uten rettsikkerhet og at en far kan oppleve en abort han er uenig i som

En kamp som bærer i seg den erkjennelsen at et samfunns etiske og moralske utvikling, måles i hvilken grad det klarer å ta seg av sine svake og fattige, der det ufødte barnet må sees på som det svakeste av de svake.

overgrep, ser ennå ikke ut til å bekymre disse kvinnene offentlig. Faktum er at det nå også kommer fram stadig flere historier om menn som sliter etter abort, enten fordi han var den som la press på kvinnen for å få utført denne, eller var en av dem som ikke fikk et ord med i saken da kvinnen som bar på det barn han var far til tok abort mot hans vilje. Disse mennene kan komme til å slite med akutte psykiske lidelse, rusmisbruk og aggresjon som direkte følge av abort. Nettopp det å påpeke menn og kvinners plikter sammen overfor det barn som er unnfanget, og barnet som et menneskeliv med selvstendig rett til beskyttelse, må bli den oppgave vi som kristne aldri må være redde for å ta på oss, selv om det skulle føre til at man da kan stemples som hardhjertet fundamentalist.

Myten om kristne mørkemenn

Myten om at det er kristne mørkemenn som påfører kvinner skyldfølelse, kan imidlertid også se ut til å slå sprekker. Når Broen undersøkte hvilken rolle tro spiller i kvinners problemer etter abort, fant hun liten sammenheng. Dette samsvarer med de erfaringer leder for det Amerikanske "Project Rachel" Victoria Thorn har gjort seg. I flere år har hun arbeidet i Kirkens tjeneste med å hjelpe kvinner som har

foretatt abort til å finne fred og forsoning. Hun ser på abort som det "dypeste åndelige tema for kvinner, og selv de som ikke tror på Gud, har en følelse av at de på et eller annet slags vis har forbrutt seg mot noe" (Zenit 18.05.07). Denne erkjennelse av skyld er ikke noe som nødvendigvis blekner med tiden, men tvert om kan øke når kvinnen modner og skjønner de fulle konsekvensene av sitt valg. Dette er i samsvar med det Nora forteller. "Jeg fikk ikke mine problemer før etter at det hadde gått fem år da jeg var gravid på nytt og virkelig skjønnte hva jeg hadde gjort."

Når helseministeren nå synes at "vi åpenbart har en jobb å gjøre" i forhold til det at "kvinner sliter mer etter abort enn vi tidligere har visst" (Aftenposten 1.10.07), er dette en dyp innrømmelse og et avgjørende steg i riktig retning. Jeg vet ikke hva Brustad har i tankene når hun nå sier at hun vil kontakte ekspertise og vurdere tiltak. Det er godt mulig at kvinner som har foretatt en abort vil kunne ha nytte av oppfølging hos psykolog eller samtalegrupper for kvinner i samme situasjon. Men at det offentlige, som tross alt muliggjør og utfører aborter, skal kunne følge kvinnen hele veien til full anerkjennelse av handlingens art, anger og forsoning, er utopisk. Nora kunne fortelle meg at hun ikke fikk fred før hun hadde gått mange runder med seg selv og Gud sammen med en prest. Og det var ikke før skriftemål og syndstiltgivelse at hun kjente seg i stand til å legge aborten bak seg og delta i livet for fullt. Her er det kristne og i vårt tilfelle Kirken virkelig kan bidra positivt og i langt synligere grad enn til nå, og med stor nytte av de av Kirkens kvinner og menn som bærer på "tung erfaring på dette området" (Vern om livet): mennesker som biskopene i hyrdebrevet antar at i fremtiden kan "stilles i livets tjeneste gjennom bønn og aktivt vitnesbyrd" (ibid s.9). Kanskje denne fremtiden nå er kommet, og at stadig flere av Kirkens lemmer, leg så vel som lærd, ser hvilke uante muligheter og oppgaver det ligger (også i vårt eget land) i å engasjere seg i kamp for liv og menneskeverd. En kamp som bærer i seg den erkjennelsen at et samfunns etiske og moralske utvikling, måles i hvilken grad det klarer å ta seg av sine svake og fattige, der det ufødte barnet må sees på som det svakeste av de svake. ■

Bokanmeldelse

**KARL GERVIN:
KLOSTRENE VED
VERDENS ENDE;
LYSE, NONNESETER,
HOVEDØYA, MUNKEBY
OG TAUTRA.**

**OSLO, PAX FORLAG,
2007. 303 s., ILL, REG.**

Karl Gervins bok holder mer enn den lover i det den beskriver, ikke bare klostrene i Norge, men Cistercienserordenen fra dens begynnelse i Frankrike, og de engelske "moderklostrene" som grunnla klostrene i Norge. Dessuten beskriver han klosterlivet, slik det leves i de fleste monastiske ordener, med kapitler om tidebønnene, gregoriansk sang, døgnrytme, spiseseddel, kopiering og produksjon av bøker, om hva nonnene og munkene leste og hvorfor, om arkitektur. Likesom den legendariske P.A. Munch i Vatikanbiblioteket, har Karl Gervin reist på kontinentet og konsultert bevarte pergamenter, for å finne opplysninger om klostrene i Norge.

Han har gjort seg mye umake med å gjøre teksten tilgjengelig og morsom for lesere av idag, og han formoder at vi forstår best når han kaller cistercienserordenen "et multinasjonalt foretak", eller munkenes stereotype anlegg for "typehus". Helgnesens forbønn kalles "en slags lobbyvirksomhet".

Når sten fra nedrevne klostre brukes til å bygge slott og festninger, er det "en form for gjenbruk", Litt anstrengt blir det når han ikke bare snakker om "moderkloster" og "datterkloster" men også om "grandtanter" og "kusiner." (cf. s. 145.)

Noen ganger slår han over i skjønnlitterær form, og legger beretningen i munnen på en munk som beskriver sin kalde vintersøndag på Tautra (kap. 14), en munk fra Kirkstead på visitas på Hovedøya (kap. 17) eller to legbrødre som seiler en skipslast fra Lyse til England, (kap. 21).

Fremstillingen av begrepet avlat, er helt på plass; likeledes beskrivelsen av Mariafromhetens fremvekst i riddertidens trubadurmiljø.

Cistercienserordenens historie er en tråd, veven som det Den katolske kirkes historie og Europas historie i middelalderen utgjør: "Middelalderen står mangfoldet i vår post-moderne tilværelse ganske nær. Man må velge sin middel-

alder, og valget sier noe om den som velger." (s. 10). Karl Gervin velger å se middelalderen som en lys og fruktbar periode.

Han aksepterer ikke den gjengse protestantiske historieskrivning: Etter Svartedauen skulle det bare være forfall og konflikter i klostrene.: "Når de norske cistercienserne i lange perioder nå nesten forsvinner for våre øyne, kan de likevel ha klart å ivareta sin hovedfunksjon – å la Kristus ta bolig i brødre og søstre – og det skjer ikke nødvendigvis for at verden skal se. Om det iblant ikke er så tydelige spor i dokumentene som er bevart, kan de likevel ha lykket med å konsentrere seg om å la likheten med Gud – som var gitt av Ham, men gått tapt ved syndefallet – bli gjenopprettet ved nåde. Sett med slike øyne blir det ikke så avgjørende om de beholdt samme plass i folks bevissthet og klarte å ivareta oppgaver som omverdenen ga dem, og om de beholdt grepet på sine eiendommer i disse vanskelige tidene. Materialet viser likevel at cistercienserne beholdt sitt gode navn og rykte, og ble vist tillit, og at de var gode forvaltere av sitt jordiske gods. Det er lite som underbygger det protestantiske bildet av et forfall som banet vei for reformasjonen" (s. 264).

Sitatet viser tydelig nok, at forfatteren ser at cisterciensernes historie i Norge ikke først og fremst handler om politiske intriger og jordeiendommer, men at han har sans for hva munkenes og nonnens kall dreier seg om: relasjon til Kristus, vekst i kjærlighet.

Boken hans kan anbefales på det varmeste. Det rike billedmaterialet er utsøkt. Denne anmelder liker godt at lesningen ikke forstyrres av henvisning til fotnoter. Vil man kjenne forfatterens kilder, finner man dem ordnet etter sidetall bak i boken. Registrene fyller nær 30 sider. Boken er utgitt med støtte fra Fritt Ord og fra Norsk Faglitterær Forfatter- og oversetterforening, og det garanteres at den skal kunne finnes i bokhandelen om 20 år! Mammutsalget truer ikke. Så det er mye å glede seg over.

Gledelig er det også at det igjen er cistercienserkommuniteter i Norge, Telemark og Tautra, (i Storfjord er det idag bare en munk tilbake, de andre er returnert til Polen) – og at det arbeides med et prosjekt om en grunnleggelse av et kloster for menn nær Munkeby ved Levanger. Blir den virkelighet, vil norske menn med monastisk kall ikke lenger måtte dra i landflyktighet. Er dette frukt av bror Roberts bønn? ■

f. Arne Fjeld, O.P.

Edith Stein

- FILOSOF, MYSTIKER, MARTYR¹

"I alle de arbeidene Edith Stein har offentliggjort, har hun gjennomført sine undersøkelser med lidenskap, det vil si med personlig hengivelse - denne hengivenheten var aksen i hennes intellektuelle liv"² Denne karakteristikken fra Roman Ingarden (1893-1970) - fenomenolog av samme generasjon som Edith Stein, fortrolig venn og fagfelle gjennom mange år - kunne utvides til å gjelde, ikke bare Edith Steins intellektuelle liv, men hennes liv, rett og slett. Kanskje er det denne hengivenhetens dimensjon ved såvel hennes verk som ved hennes liv og person som den hyppig brukte overskriften "filosof - mystiker - martyr" først og fremst løfter frem. Også i det følgende vil disse betegnelsene danne rammen for en presentasjon av Edith Stein hvor hennes filosofiske arbeid og åndelige vei skisseres parallelt med hennes livsløp.

AV MAGDALENE THOMASSEN

*Magdalene Thomassen er førstelektor i filosofi ved
Diakonhjemmet Høyskole i Oslo*

Edith Stein ble født 12. oktober 1891 i Breslau i Preussen, det som i dag er Wrocław i Polen. Hun vokste opp som yngst av elleve søsken i en ortodoks og praktiserende jødisk familie - hennes mor var svært from, og familien overholdt alle jødiske fester og forskrifter både i hjemmet og i synagogen. Edith forble hele livet dypt preget av sin jødiske bakgrunn og det intime kjennskapet til jødisk skikk, tro og liturgi. Men som femtenåring erklærer hun seg som ateist; "jeg mistet min barnetro" og "bevisst og med fullt overlegg sluttet jeg å be". Hun skriver i sin selvbiografi at hun ikke fant tilbake til sin jødiske identitet før hun "igjen knyttet båndene til Gud i den kristne tro"³. Edith tar artium i 1911, og begynner så studier i psykologi og humaniora i Breslau. Senere sier hun om denne første studietiden at "min eneste bønn var min tørst etter sannhet". Studiene i

Breslau tilfredstiller imidlertid ikke denne tørsten. Spesielt er det psykologistudiene hun forlater med skuffelse; "denne vitenskapen er forblitt på barnestadiet". Så blir hun presentert for Edmund Husserls verk "*Logische Untersuchungen*". Dette blir et vendepunkt for henne. Hun drar til Göttingen for å studere filosofi og følge Husserls forelesninger. Ved dette vendepunktet, sies det, trer Edith "inn i filosofien som andre trer inn i ordenslivet".

Filosof

Göttingen var på denne tiden et pulserende universitetssentrum i Tyskland. Innen filosofien var det Edmund Husserl (1859 - 1938) og hans utvikling av den nye fenomenologiske skoleretningen som tiltrakk seg entusiastiske studenter og lærekrefter. I en periode hvor nykantianismen og en psykologiserende subjektivisme sto sterkt,

¹ Artikkelen er bearbeidet fra et foredrag holdt på seminar om Edith Stein i Karmelklosteret Tromsø, september 2007

² Roman Ingarden 1979: "Über die Philosophischen Forschungen Edith Steins" i *Freiburger Zeitschrift für Philosophie und*

³ Disse og alle senere sitater av Edith Stein i denne artikkelen er hentet fra hennes selvbiografi (1933) 2002: *Aus dem Leben einer jüdischen Familie*, ESGA bind 24, Freiburg: Herder

Store tenkere i det 20. århundre (I)

frembød fenomenologien et filosofisk oppgjør og en fornyelse, slik Edith Stein beskriver det i sin selvbiografi:

“Verket ‘*Logische Untersuchungen*’ gjorde fremfor alt inntrykk fordi det syntes radikalt å distansere seg fra den kritiske idealismen og trykket fra nykantianismen. Det ble ansett som en “ny skolastikk” fordi det vendte oppmerksomheten bort fra subjektet og rettet seg mot tingene selv: Persepsjon fremsto igjen som resepsjon som fikk sine lover fra objektene, og ikke som i kritisk teori, fra en bestemmelse som påtvinger objektene sine lover.”⁴

Den fenomenologiske åpenhet

Hva innebærer så denne “vendingen”? Ved fenomenologiens programatiske slagord - å gå “til saken selv” - formuleres filosofiens oppgave som å undersøke fenomener slik de er *gitt* i den direkte, mest opprinnelige opplevelse. Grunnlaget for all erkjennelse, såvel dagligdags som vitenskapelig, er å konsekvent se bort fra alle forut etablerte oppfatninger vi måtte ha om ting og saksforhold, for slik å la *fenomenet selv* tre klart frem. I forskjellige erkjennelsesprosesser - *bevissthetsakter* i Husserls terminologi - trer fenomener frem på forskjellig vis og kan undersøkes i alle sine variasjonsmuligheter. Det som imidlertid er *umulig* å forestille seg, er bevissthetsakter uten noen form for gjenstand: All erfaring er opplevelser *av* noe, bevisstheten er alltid *rettet* mot noe; bevisstheten er alltid *intensjonal*. Dette innebærer at bevisstheten som er rettet mot noe, og dette ‘noe’ som bevisstheten er rettet mot, heller ikke kan tenkes uavhengig av hverandre. All erfaring er strukturert som en uoppløselig helhet av opplevelse og opplevd gjenstand.

I fenomenologiens metodiske undersøkelser ligger ved dette en åpenhet og mottakelighet for erfaringen i dens mangfoldige former. Hedwig Conrad-Martius, en av Husserls tidlige elever og senere nær venn av Edith Stein, siterer fenomenologen Peter Wust, som påpeker at i fenomenologiens opprinnelige intensjon skjulte det seg “noe gåtefullt, en lengsel tilbake til det objektive, til værens hellighet, tingenes renhet og kyskheter, *til tingene selv* [...] denne særegne gjenstandsåpenhet [...]”.⁵ Kanskje var det denne

erfaringsnære og “særegne gjenstandsåpenhet”, den fordomsfrie åpenheten for fenomenene - for et *hvilket som helst* fenomen - som åpnet så mange av de unge fenomenologene for også *religiøse* erfaringer og fenomener. Det kan synes å ligge noe i denne “rettetheten” mot og åpenheten for tingene selv som er beslektet med en dypt religiøs livsfølelse; en varhet og oppmerksomhet overfor “værens hellighet” i opplevelsen av at *alt er gitt og alt er mottatt*, som var det ren nådegave. Mange i det fenomenologiske miljøet og i Edith Steins nære krets var opptatt av religiøse spørsmål i denne tiden, religiøse temaer var ofte gjenstand for faglige utvekslinger, og flere konverterte til kristen eller jødisk tro.

Veien til Kirken

Etter at Edith allerede som femtenåring proklamerte å ha oppgitt troen og senere fjernet seg fra sin mors religiøse praksis med en respektfull, men uinteressert agnostisk holdning til det hele, er det altså i Göttingen og i det fenomenologiske miljøet at hun igjen møter troens verden. Blant dem som påvirker Edith Stein i denne tiden må i tillegg til Husserl selv, spesielt to andre av hennes lærere nevnes; *Max Scheler* (1874-1928) og *Adolf Reinach* (1883-1917). De var begge av betydning ikke bare for hennes faglige, men også for hennes religiøse utvikling: Max Scheler var katolikk og ga i sine seminarer et engasjert filosofisk forsvar for religionen. Adolf Reinach og hans kone Anna konverterte begge til kristendommen i 1916. Dette religiøse engasjementet hos mennesker som hun hadde den største respekt for, samt de hyppige utvekslingene om religiøse temaer i det fenomenologiske miljøet og diskusjonene rundt trosspørsmål som hun selv tok del i, bidro til at Edith Stein *intellektuelt* sett ikke lenger avskrev religionen. Tvert imot synes hun nå å være åpnet for troen som *erfaringsmulighet*, om hun selv ennå ikke kunne slutte seg til den.

Også møter med *troens* særegne vitnesbyrd har tydelig berørt henne i denne tiden: I sin selvbiografi minnes hun hvilket inntrykk det gjorde å se en kvinne på vei hjem fra handle-runden gå inn i katedralen i Frankfurt for å be “som for en fortrolig samtale”. Skjellsettende

⁴ Edith Stein op.cit. s.174

⁵ Hedwig Conrad-Martius (1888-1966) var en av de første kvinnene i Tyskland som gjennomførte et universitetsstudium. Hun doktorerte i Göttingen i 1912 med avhandlingen

fra et foredrag hun holdt om Edith Stein i 1958, til norsk i Møller og Nygård (red.) 2000: Edith Stein. Filosof og mystiker, Oslo: Emilia Forlag; s.30

Store tenkere i det 20. århundre (I)

ble møtet med Adolf Reinachs enke etter at Reinach falt ved fronten i november 1917. Da hun i mars 1918 reiste til Göttingen for å rydde i Reinachs etterlatte papirer, forventet Edith å finne hans enke Anna knust av sorg. Sorgen møtte hun nok - men hun møtte samtidig en oppreist og forsonet kvinne, og for første gang, sier hun, "den guddommelige kraften som Korset gir til den som bærer det".

Vi ser altså at Edith Stein over flere år er blitt forberedt og bearbeidet både intellektuelt og eksistensielt, før hun fullt og helt gir sin tilslutning til den katolske tro. En omvendelse kommer sjelden som lyn fra klar himmel, ved nærmere ettersyn er der som oftest forløpere. Men en juninatt i 1921 fremheves dog som et vendepunkt for Edith Stein i religiøs forstand: Hun hadde tilbrakt våren hos sin nære venninne Hedwig Conrad-Martius, selv fenomenolog på vei mot kristentroen. I bokhyllen finner hun Theresa av Avilas selvbiografi. Hun begynner å lese og legger ikke boken fra seg før hun i løpet av natten har lest den gjennom og konkluderer; "jeg forsto at dette var sannheten!" Selvsamme morgen kjøper hun den katolske katekismen og messeboken. Et halvt år senere - 1ste januar 1922 - mottar hun dåpen, og tar navnet Teresia-Hedwig.

Det filosofiske arbeidet:

Innlevelse, person og fellesskap

Så snart hun kommer til Göttingen, begynner Edith Stein arbeidet mot en doktorgrad. Etter halvannet års avbrudd i studiene mens hun er sanitetssøster ved fronten under første verdenskrig, doktorerer hun 3. august 1916 med avhandlingen "*Om innfølingens problem*".⁶ I doktoravhandlingen ser vi allerede avtegne seg to sammenflettede hovedtemaer i Edith Steins forfatterskap; spørsmålet om muligheten for å skape en forståelse og et fellesskap mennesker i mellom, sammen med spørsmålet om mennesket og den menneskelige personens natur.

I avhandlingens undersøkelse av "*innføling*" - innlevelse eller empati - er spørsmålet nærmere bestemt: Hvordan kan jeg oppfatte og ta del i et annet menneskes opplevelser? Innfølingen fremstilles her som en særegen

kilde til erkjennelse, en egen *erkjennelsesmodus* hvor såvel fornuft som følelser involveres i en åpenhet og berørthet av en annen. Innfølingen blir forutsetningen for at jeg og den andre, i all vår forskjellighet, kan dele en opplevelsesverden.⁷

"Hva er et menneske? Dette for Edith Stein særegne tema, begynner der hvor hun behandler hvordan mennesket, slik jeg kan ha tilgang til det i innfølingen, struktureres", påpeker Roman Ingarden i en omtale av Edith Steins doktoravhandling.⁸ Allerede her, i avhandlingens del III, innleder Stein arbeidet med den sentrale tematikken rundt person, fellesskap og samfunn. Mennesket som person karakteriseres ved at det "trer ut av natur-sammenhengen", personen bryter ut over den naturlige verden og dens lovmessigheter og er del av en åndelig verden av frihet og valg. *Personen utfoldes i sine verdivalg*, i erfaringer av verdier som motiverer vilje og handling. Derved er mennesket som person uløselig forbundet med og engasjert i det menneskelige samfunn.

Ingarden understreker videre i nevnte artikkel: "Det som sterkest drev henne, var spørsmålet om å klargjøre mulighetene for gjensidig forståelse mellom mennesker, og også spørsmålet om mulighetene for å skape et menneskelig fellesskap - dette var ikke bare teoretisk nødvendig, men nødvendig også for hennes liv, i en viss forstand for henne selv". Både spørsmålet om innfølingen og om den menneskelige personen videreføres i studien "*Individuum und Gemeinschaft*" fra 1922, i undersøkelser som tar opp nettopp muligheter og betingelser for menneskelig fellesskapsdannelse. En kan tenke seg at spørsmålet blir forsterket som "viktig for hennes liv" og "for henne selv" i disse årene med en stadig økende antisemittisme. Like bevisst som hun er på sin jødiske herkomst, er Edith seg meget bevisst å være, ikke bare tysker, men *preusser*; "preußische Staatsangehörige und Jüdin", som hun presiserer det i sitt *Lebenslauf* ved innlevering av doktoravhandlingen. Tidens hendelser må ha rystet hennes selvfølgelige og stolte opplevelse av tilhørighet i det preussiske fellesskapet og i det tyske samfunnet.

⁶ Del II - IV av avhandlingen ble publisert året etter. Edith Stein 1917: Zum Problem der Einfühlung. Halle: Buchdruckerei des Waisenhauses.

⁷ se Maudalene Thomassen 2000: "Grenet Lav den Andre - innfølin-

gens fenomenologi i Edith Steins filosofi" i Møller og Nygård (red.) op.cit.

⁸ Roman Ingarden op.cit. s.477

Store tenkere i det 20. århundre (I)

Ved Edith Steins omvendelse til den kristne tro, åpner det seg både i hennes personlige og faglige liv nye horisonter å utforske. Spørsmålene om mennesket og om muligheten for menneskelige fellesskap, vil nå besvares ut fra en visjon om betydningen av Kirkens, og senere klosterlivets fellesskap, og hvori disse finner sin værengrunn og livgivende kilde. Det er ved Edith Steins inntreden i Kirken, at perspektiver på hennes vei som *mystiker* åpner seg.

Mystiker

Da hun trer inn i Kirkens fulle fellesskap i 1922, innledes en periode hvor Edith Stein både i sine studier, i sine skriftlige arbeider og i sin livsform fordypet seg i katolsk tro og liv. Hun arbeider fra 1923 som lærer ved dominikanerinnenenes lærerskole i Speyer. Dette gir henne anledning til regelmessig å ta del i Kirkens liturgiske bønneliv i den daglige messefeiringen og i tidebønnene. Det gir også en ramme for fordypning i personlig kontemplativ bønn og tilbedelse. I 1927 innleder hun en kontakt med Benediktinerklosteret i Beuron som skulle være helt til hun trer inn i Karmel. Beuronklosterets abbed - dom Raphael Walzer - blir hennes åndelige veileder. Den nære kontakten med benediktinsk tradisjon, gir Edith verdifulle skolerings- og innsikt i liturgi og fellesskapsliv.

Mystikk som Kirkens liv

Gjennom disse livssammenhengene med veiledning, inspirasjon og kristen praksis, går Edith Stein dypere inn i "mystikkens" liv som hun allerede ved sin omvendelse og dåp hadde begynt. Som den svenske karmelittpateren Wilfrid Stinissen sier det et sted, så er det kanskje "på tide å avmystifisere mystikken!":

Sett fra et kristent synspunkt, er *mystikk som den personlige erfaring av Gud og Guds nærvær*, en grunnleggende dimensjon ved Kirkens liv og troens liv. Som en særlig intens religiøs erfaring, grunnlag for og kjerne i alt personlig religiøst liv, består ikke 'mystisk erfaring' nødvendigvis i eksepsjonelle opplevelser og spektakulære visjoner forbeholdt de få. Kirkens daglige - i en viss forstand hverdagslige - liv er i sitt utgangspunkt en form for "mystikk-i-

praksis"; ved de *liturgiske handlingene* som gjør Guds verk alltid nærværende, ved en lovsang som fra jorden forenes med den himmelske lovsang, ved et *møte med den Hellige* som er tilstede såvel i liturgien som i den personlige bønnen og ved *relasjonen til Kristus* som formidler menneskene det guddommelige livet. Mystikk dreier seg slik sett om forskjellige *grader og variasjoner* av noe som i sin kjerne er en dimensjon ved kristent bønneliv og gudserfaring som sådan. Edith Stein formulerer det i all enkelthet i en artikkel om Dionysios Areopagittens "mystiske teologi":⁹ Kjernen i mystisk erfaring er "*et møte med Gud person til person*". Det "mystiske" livet er *bønnens liv*. Et liv i bønn i Kristi etterfølgelse er det Edith Stein ser seg kalt til i Karmelklosteret.

Inntreden i Karmel

Allerede da hun konverterte, hadde Edith Stein et ønske om å tre inn i Karmel. Av flere grunner - først og fremst av hensyn til moren, men også fordi Edith var blitt en høyt skattet foredragsholder - ble hun av sin skriftefar oppfordret til å vente. I 1932 får hun en stilling som dosent ved "*Deutsche Institut für wissenschaftliche Pädagogik*" i Münster. Allerede året etter må hun imidlertid fratrukke sin stilling ved Hitlers maktovertagelse og innføringen av yrkesforbud for jøder. I "verden" kan hun ikke lenger bidra. Tiden synes å være moden for et annet engasjement. Den 14. oktober 1933 trer Edith Stein inn i Karmel i Köln-Lindenthal og tar navnet søster Teresia Benedicta av Korset.

Edith får bare fem år i Karmel i Köln før hun den 31. desember 1938, tvunget av den politiske situasjonen, må søke tilflukt i Karmelklosteret i Echt i Nederland - en illusorisk tilflukt, kan vi i etterpåklokskapens lys konstatere. Selv hadde Edith imidlertid få illusjoner: hverken i klosteret i Köln eller senere i Echt trodde hun seg beskyttet fra jødeforfølgelsenes redsler. Hennes klarsyn i forhold til den politiske utviklingen leder henne allerede i 1933 til å skrive et brev til pave Pius XI med innstendig bønn om at han må bryte tausheten og ta til orde mot forfølgelsene som "utgår fra en regjering som kaller seg 'kristen'".¹⁰ Allerede da, og i stadig

⁹ Edith Stein (1940) 1993: "Wege der Gotteserkenntnis" i Erkenntnis und Glaube, ESW bind XIV, Freiburg: Herder

sterkere grad ettersom jødeforfølgelsene tiltok i årene som fulgte, gir hun uttrykk for sin vilje til å være med å "bære det kors som ble pålagt vårt folk".

**Filosofi som gudstjeneste:
fenomenologi og thomisme**

Filosofen Edith Stein synes å være i villrede de første årene etter konversjonen i 1922 - hvor går hun nå, faglig sett? De første årene som lærer og i fordypningen av et kontemplativt kall, arbeidet hun ikke systematisk med filosofi. I 1928 oversetter hun *De Veritate* av Thomas Aquinas. Etter dette tar hun igjen fatt på det filosofiske arbeidet fordi, sier hun; "ved å lese den hellige Thomas så jeg for første gang muligheten for å sett viten i Guds tjeneste, som en slags gudstjeneste". Steins fenomenologiske skoloring utvides nå med en thomistisk orientering. I sin metodiske og begrepsmessige tilnærming forblir hun fenomenolog til det siste, men hva filosofisk innhold angår, så er det spesielt den thomistiske *værenslæren* som nå vil gi grunnlaget for videre filosofiske undersøkelser. Mot Husserls idealistiske tendenser, hvor virkeligheten gjøres avhengig av vår erkjennelse og derved av den subjektive bevissthet, slutter Stein seg til Thomas' realisme: Verden som faktisk eksisterende kan ikke settes i parentes. Virkelighetens selvfølgelige værenskarakter finner sin grunn og forklaring i Gud selv. Forut for enhver bevissthetsakt er Gud første sannhet, prinsipp for all annen sannhet og væren. Dette må være filosofiens utgangspunkt, den "første filosofi".

Etter at hun gjenopptar sitt filosofiske virke, følger igjen noen produktive år for Edith Stein: Hun holder en serie foredrag i Tyskland og i utlandet, spesielt om pedagogikk og om spørsmål knyttet til kvinners kall og utdanning, og hun fortsetter arbeidet med spørsmålet om den menneskelige person.¹¹ Hennes religiøse erfaringer og livet i Kirken ligger nå som et bestemmende grunnlag for analysene av mennesket og mulighetene for menneskelige

fellesskap: Personens særegne virkelighet som er den åndelige verden av frihet og valg, formuleres nå som en frukt av *den Hellige Ånd*, Guds Ånds virke. Personen blir til i overgivelse til Kristi etterfølgelse, og da samtidig i overgivelsen til den andre personen som jeg møter i et gjensidig og fellesskapsdannende ansvar: Det er i Kirken som *Corpus Christi*, hvor vi er henvist til hverandre som lemmene på et legeme, at personen utfolder sin fulle væren. I denne tiden begynner Edith Stein også arbeidet med det som er blitt kalt hennes "filosofiske testament": Under den aristotelisk-thomistiske tittelen "*Akt und Potenz*" - senere utgitt som "*Endliches und Ewiges Sein*"¹² - utarbeider hun "grunnriss til en værenslære", og hun viderefører de tidligere undersøkelsene av den menneskelige personens vesen.

Det er fra de siste ni årene av hennes liv at vi finner Edith Steins mest utpregede religiøse tekster; meditasjoner og hagiografier samt flere artikler om klosterliv, bønn og guds-erkjennelse.¹³ Som i hennes tidligere liv, er også disse årene i kloster preget av den ytterste diskresjon på egne vegne. Mystikerens vei og det kontemplative klosterlivet er en vei i det skjulte. Men i sine skrifter gir Edith oss dog noen glimt av livet i Karmel og lar oss ane egne erfaringer av bønnens vei. I en avisartikkel om "Karmels historie og ånd"¹⁴ oppsummerer hun i all korthet, med referanse til profeten Elias, det vesentligste i Karmels livsform: "Å stå for den levende Guds Ansikt - det er vårt kall". I en grunnleggende holdning av personlig overgivelse i møte med Gud, er meningsinnholdet i klosterløftene å *gjøre seg totalt disponibel*, som profeten i sitt svar på Guds tiltale; "*Ja, her er jeg!*". Å stå for Guds Ansikt i den indre bønnen, med sinnet vendt mot Gud i en stille lytten uten ord, det er "den bærende grunn" i Karmels liv. I en senere tekst om "Kirkens bønn"¹⁵ utdyper hun disse refleksjonene, i det hun beskriver bønnen som å forenes med Kristus i hans offerhandling *for verden og menneskene*. Bønnens vei er å likedannes med Kristus i hans selv-

¹⁰ Brevet ble offentliggjort i tysk presse etter at Vatikanet februar 2003 åpnet sine arkiver med dokumentasjon av forholdene mellom Vatikanet og Tyskland i perioden 1922-39. På norsk i St. Olav Katolsk Tidsskrift nr. 2003.

¹¹ Se Edith Stein (1932/33) 1994: *Der aufbau der Menschlichen Person og Was ist der Mensch: Eine theologische Anthropologie* i

¹² se Magdalene Thomassen 2000: "Erkjennelse og gudserfaring i Edith Steins religiøse forfatterskap" i Møller og Nygård (red.), op.cit.

¹⁴ Edith Stein (1930/35) 1987: "Über Geschichte und Geist des Karmel" i *Verborgenes Leben*, ESW bind XI, Freiburg: Herder

¹⁵ Edith Stein (1936) 1987: "Das Gebet der Kirche" i *Verborgenes*

Store tenkere i det 20. århundre (I)

oppgivelse til Faderen. Dette er den stille bønnens kvalitative verdi og forvandlende kraft i menneskehetens fellesskap. Mystikeren "står [...] for Guds Ansikt for ved hjertet av Kirken å være alle tings livgivende kjærlighet".

Flere tekster fra denne siste perioden i Edith Steins forfatterskap er viet en "*korsets mystikk*" som særpreger både hennes religiøse forfatterskap og hennes livsløp.¹⁶ Denne korsmystikken er det som gir bakgrunn og utgangspunkt for forståelsen av Edith Stein som martyr.

Martyr

Etter verdenskrigens utbrudd i september 1939, innvaderer tyskerne Holland i 1940. I løpet av kort tid blir jødernes situasjon stadig verre. Kirkesamfunnene reagerer og etter flere resultatløse henvendelser til de tyske myndighetene, samler de seg i 1942 om et opprop til protest mot jødedeportasjonene. Dette leses opp som hyrdebrev fra biskopene i alle landets katolske menigheter under høymessen søndag 26. juli. Allerede søndagen etter, den 2. august, følger en særskilt aksjon fra okkupasjonsmaktens side rettet mot katolske jøder over hele landet - alle blir de anholdt og deportert. Påfølgende pressemelding begrunner aksjonen med at katolske jøder er regimets verste motstandere. Også Edith Stein anholdes i denne aksjonen. Hele den gruppen hun ble sendt sammen med, antas å være blitt ført direkte til gasskamrene da de ankom Auschwitz den 9. august 1942.

Dette er, kort skissert, bakgrunnen for at Kirken har helligkåret Edith Stein som martyr; som en som går i døden for sin tro. Jeg skal ikke her gå inn i de katolsk-jødiske kontroversene rundt denne helgenkåringen, hvor det på den ene siden fremheves at Stein ble tatt av dage fordi hun var *jøde*, på den andre siden at i akkurat denne spesielle aksjonen fordi hun var *katolsk jøde*. Viktigere enn nazistenes begrunnelse for å sende Edith Stein i døden, synes å være hvordan *hun selv* gikk døden i møte: Utover de ytre fakta, består martyriets *indre*

logikk i martyrens bevisste og beredvillige overgivelse av sitt liv til Gud, forenet med Kristi korsoffer "*til lov og ære for [Guds] navn og til hele verdens frelse*", som det heter i messens offertorium.

Allerede i det som tidligere er referert fra Edith Steins skrifter om klosterlivet og den kontemplative bønne, kan vi se paralleller til martyrens holdning slik forstått: I en total overgivelse og disponibilitet i det personlige møte med Gud, er bønnens vei å likedannes med Kristus i hans selvoppgivelse til Faderen. Forening med Kristus i bønne, er også en forening med Kristi korsvei og dens frelsesgjerning for verden like til *kenosis*, like til å oppgi sitt eget liv. Ved bevisst å forene sine personlige lidelser og i siste instans sin død med Kristi lidelse og død, tar den kristne del i frelsesverkets mysterium. Dette er bønnens apostolat; ved, med og i Kristus "å være alle tings livgivende kjærlighet".

Korsets vei skulle for Edith Stein bli uløselig knyttet til hennes jødiske identitet og et bevisst ønske om å bære korset for og med det jødiske folk, født som hun var på *Yom Kippur*:¹⁷ Denne store jødiske soningsfesten er det gammeltestamentlige forbildet for Langfredag, påpeker hun selv. I beredvilligheten til å overgi såvel sitt liv som sin død til Gud, ligger ikke noe ønske om lidelse, langt mindre om død, men en åpenhet for å ta imot hva som måtte komme for i liv som i død å følge Kristus og bli ham lik. Korsveiens betydning er å forenes med Kristus i hans verk for verden; "*å ta del i hans lidelser og likedannes med ham i hans død*" for å "*erfare kraften i hans oppstandelse*" (Filip.3,10). Edith Stein forsto korsets vei som den ytterste forening med Kristus i påskemysteriets nyskapende hendelse; vedvarende å hengi sitt liv, slik Kristus evig hengir sitt liv, bærer og forvandler verdens lidelse innenifra, for å føre menneskeheten inn i hjertet av *Guds* liv.

Innledningsvis ble *hengivenhet* sagt å være den sentrale kvaliteten ved Edith Steins verk, ved hennes liv og person - og, kan vi nå tilføye; ved hennes død. Hun var hengiven til det

¹⁶Noen av de aller siste tekstene fra Edith Steins hånd er skrevet til festen for "Korsets opphøyelse" som feires hvert år den 14. september: "Kreuzererhöhung: Ave Crux, Spes unica" fra 1939, "Hochzeit des Lammes" fra 1940, og "Kreuzerhebung" fra 1941.

alle publisert i Edith Stein 1987: *Verborgenes Leben*, ESW bind XI, Freiburg: Herder

¹⁷sml. Heidi Øyma 2000: "Edith Stein, kristen martyr og helgen" i Møller og Nygård (red.), op.cit.

Store tenkere i det 20. århundre (I)

siste, like til selvoppgivelsen med Kristus i martyriet. Der ble hennes liv og verk fullbrakt.

En lang tankevei

Der er tilsynelatende mange *brudd* i Edith Steins liv og søken etter sannhet - fra jøde til ateist, fra agnostiker til katolikk, fra filosof til nonne. Når en ser på Edith Steins tidlige filosofiske arbeider i lys av det senere religiøse forfatterskapet, er det imidlertid slående hvordan det både metodisk og tematisk avtegner seg en *kontinuitet* i hennes verk. Arbeidene synes å fremvise en indre logikk og sammenheng gjennom det hele, som om det er én intuisjon hun forfølger. Kanskje finner vi denne intuisjonen - eller snarere denne presserende spørsmålstillingen - først og fremst i hennes utforskning av hva *mennesket* er og av betingelsene og mulighetene for *menneskelige fellesskap*. Også hennes søken etter *Gud* finner sin form i arbeidet med disse spørsmålene, i innsikter hvor person og fellesskap oppfattes som uløselig forbundet i et liv mottatt og hengitt - gudsrelasjon og menneske-relasjon blir så og si to sider av samme sak: Allerede i sitt første verk beskriver hun innfølingens åpenhet og berørthet i møte med en annen som forutsetning for å forstå andre

mennesker - parallellt utforskes senere guds-erkjennelsen som erfaring av et personlig møte hvor vi berøres av Guds nærvær. Den filosofiske utforskningen av person, samfunn og fellesskap, videreføres i studier av personens utfoldelse i livet med Kristus og av Kristi Legeme som det dypeste fellesskapet mellom mennesker.

Edith Stein synes filosofisk sett å foregripe det som i dag betegnes som "*den Andres fenomenologi*": I en forskyvning av fokus fra jeg'et til den andre, synes hennes tenkning mer og mer i sitt vesen å være andre-orientert, samlet om *den andre som gir meg selv til meg selv*, noe som senere er blitt et sentralt perspektiv i etterkrigstidens filosofi. I sin insisterende opp-tatthet av *den A(a)ndre* med både stor og liten forbokstav, kan hun også sees som en forløper for den såkalte "*religiøse vending*" i dagens fenomenologi.

I Edith Steins særpregede "*korsmystikk*", fortolker hun korset inn i den konkrete historiske konteksten hun lever i; inn i "katastrofenes århundre", som det 20ende århundre er blitt kalt. Ved den radikale fortolkningen av kors-mysteriet som "vårt eneste håp" når "verden står i flammer", taler hun fortsatt rett inn i vår egen tid. ■

Litteratur

- Ingarden, Roman 1979: "Über die Philosophischen Forschungen Edith Steins" i *Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Theologie*, band 26, Freiburg: Paulus 1979, s.456-480
- Møller, T.M. og Nygård, M. (red.) 2000: *Edith Stein. Filosof og mystiker*, Oslo: Emilia Forlag
- Stein, Edith 1917: *Zum Problem der Einfühlung*, Halle: Buchdruckerei des Waisenhauses.
- (1929) 1993: *Erkenntnis und Glaube*, ESW bind XV, Freiburg: Herder
- (1933) 2002: *Aus dem Leben einer jüdischen Familie*, ESGA bind 24, Freiburg: Herder
- (1932/33) 1994: *Der Aufbau der Menschlichen Person og Was ist der Mensch: Eine theologische Antropologie* i ESW bind XVI-XVII, Freiburg: Herder

- (1936) 1986: *Endliches und Ewiges Sein*, ESW bind II, Freiburg: Verlag Herder
- 1987: *Verborgenes Leben*, ESW bind XI, Frankfurt: Herder
- (1936) 1987: "*Das Gebet der Kirche*" i *Verborgenes Leben*, ESW bind XI, Freiburg: Herder

I norsk oversettelse ved Karmelklosteret i Tromsø.

- Thomassen, Magdalene 2000: "Grepet av den Andre - innfølingens fenomenologi i Edith Steins filosofi" i Møller og Nygård (red.) 2000
- Thomassen, Magdalene 2000: "Erkjennelse og gudserfaring i Edith Steins religiøse forfatterskap" i Møller og Nygård (red.) 2000
- Øyma, Heidi 2000: "Edith Stein, kristen martyr og helgen" i Møller og Nygård (red.) 2000

I narrenes og helgenenes krets

Åge Rønnings forfatterskap befant seg lenge i en interessant utkant av det norske litterære landskap. Sentralt nok i motivkrets, spennende nok i form, men annerledes. Mens vær og vind skiftet i det litterære klima år om annet, skrev han ufortrødent roman på roman etter sin egen lest, uten å skule til de moteriktige retninger og teorier. Sine forbilder hentet han visst ute (Franz Kafka, Joseph Conrad, George Bernanos, Heinrich Böll, Graham Greene), ofte også bakgrunnsmiljøet i sine bøker. Romanfigurene var ikke spesielt eksotiske, men det hendte f.eks. at de tok religion på alvor, uten å bli sentimentale. "U-norsk" sa noen. "Den mest internasjonale av våre forfattere" sa andre. Anmelderne kunne være positive inntil det entusiastiske. Litteraturvitere begynte å skrive dypsindige analyser. Men det hjalp ikke stort på oppslagstallene. Et forfatterskap som de innvidde kjente og verdsatte. Men det store publikum lot til å ha blikket vendt i andre retninger. Så kom "Kolbes reise". I år er det 25 år siden.

AV NILS HEYERDAHL

Om forfatteren: Nils Heyerdahl er radioteatersjef i NRK

Den romanen representerte egentlig ikke noe radikalt brudd i forfatterskapet. Men for mange ble den en spennende litterær oppdagelse. Det ble utsolgt opplag for en gangs skyld. Bokklubb-utgivelse. Kritikerpris. Og til slutt en dramatisering på Nationaltheatret, laget av Morten Jostad og Kjetil Bang-Hansen og med den sistnevnte som regissør. Omsider i rampelyset.

Mon han ikke humret litt over dét, den gamle klovn. Ikke snev av respektløshet i det

uttrykket. Åge Rønning bekjente mer enn én gang offentlig sitt slektskap med klovnen. Skrev i flere år en spalte i "St. Olav" under tittelen "Som en klovn ser det". "Alleklovner" het en av hans romaner. "I narrenes krets" en annen. Som narren kunne Åge Rønning spøke med alt, fordi han tok alt på livsens alvor. Det begynte med fremmedfølelse på 1950-tallet:

Det var noe uvirkelig over det hele, og som alltid følte han seg tiltrukket av en slik stemning [...] Han gruet seg alt for å reise tilbake til det

Åge Rønning (1925 - 91) var journalist og forfatter, først knyttet til Verdens Gang 1945-47, deretter Norsk Telegrambyrå 1947-54 og så Morgenbladet 1954 - 64. I 1959 konverterte han og fra 1967 var han i ti år redaktør av St. Olav. Hans forfatterskap omfatter romanene *Fotfeste for elskere* (1954), *Kvinnene* (1957), *Uro i desember* (1958), *Narrens krets* (1960), *De ukjentes marked* (1966), *Protestmarsjen* (1968), *Alle klovner* (1971), *Komedien om slottsherrene* (1974), *Fortsettelse i Hamburg* (1987), *Arvingen kommer torsdag* (1981), *Kolbes reise* (1982), og novellesamlingene *Gjennom gitteret* (1955), *Usynlige tråder* (1979), *Et Satans spill* (1984) og *Husker du Scobie? - to fortellinger* (1986). I 1959 ble han tildelt Gyldendals legat, i 1979 Riksmålsforbundets litteraturpris, i 1982 Kritikerprisen og i 1989 Doblougprisen. Åge Rønning vokste opp i en periode da norsk litteratur var preget av en kulturradikalisme som ville erstatte religion, tradisjon og familie med vitenskap, fornuft og rasjonalitet. Mennesket skulle kaste av seg gamle autoriteters åk og frigjøres, ikke minst i sitt kjønnsliv. Nylig sendte Radioteatret i reprise "Tankeleken" av Helge Krog - en av kulturradikalismens frontfigurer. Hørespillet er en munter bagatell, en tankelek der to av personene i stykkets erotiske trekant like godt drar ut i verdensrommet med atomrakett. I forbindelse med reprisen sendingen fant jeg i en utklippbok en for lengst glemt kronikk i Morgenbladet, skrevet av Åge Rønning i 1956. Den er et å propos til Helge Krogs stykke, uroppført det året. Artikkelen, gjengitt annetsteds i dette nummer, signaliserer på en interessant måte et viktig oppbrudd i Åge Rønnings eget liv. Og fremdeles kan man, 50 år etter, glede seg over forfatterens elegante ordkunst. Åge Rønning skriver enkelt og ukunstlet og rett på sak. Hans smilende, underfundige og selvironiske humor er båret av et dypt alvor.

gudsforlatte hotellværelse i Sjøstrand og pleddet over knørne og den ulne tåkerøyken utenfor som sèg i bløte dyner innover havnen og båtene som tutet på vei ut eller inn ("Fotfeste for elskere", 1954).

De dramatiske begivenhetene som journalisten Thomas Helland tumler inn i, klarer ikke å fjerne hans grunnfølelse: verden er et grått sted. Ikke engang erotikken gir varig fotfeste i noe virkelig. Tilløpene til mening og bekreftelse forsvinner inn i drøm og virkelighetsflukt. 28 år og 14 bøker senere er alt blitt virkelig, selv symbolene:

Han ble ikke symbol på noe som helst, jeg regner ikke med symboler. Hver ting er virkelig. ("Kolbes reise", 1984).

Det var en lang reise for forfatteren. Allerede debutromanen tegner karakteristiske konturer i tematikk og skrivemåte. Noe famlende, kanskje, men avgjort rønningsk: Den *psykologiske innsikt* som særlig viser seg i skildringen av forholdet mellom mann og kvinne. Sansen for den spennende *fortelling* som utvikles med en dramaturgi som minner om kriminalromanens. Og ikke minst: en ledig stil som fikk Sigurd Hoel til å gi denne attesten med på ferden: "Setningene har melodi, og en slentrende naturlighet som samtidig er tett og fast. Dette er noe mer enn skriveevne, det er kunst."

Thomas Helland i debutromanen og Molly Ki i "Kolbes reise" er ikke de eneste journalisterne i Rønnings persongalleri. Her er mange skrivende personer, på utkikk etter den gode historien. Selv hadde Åge Rønning en lang journalistisk karriere bak seg, i landsdekkende aviser og som redaktør av *St.Olav*. Det *journalistiske* fulgte med inn i bøkene: det lettflytende språket, den raske, treffende karakteristikk, evnen til å rulle ut en god historie i en velberegnet rytme. Og mon det ikke også er den oppsøkende journalistikkens jakt etter "sannheten" som i romanene får en dypere mening: Hva er de egentlige sammenhenger og skjuler seg under den virkelighet vi ser? "Usynlige tråder" het karakteristisk nok en av hans romaner.

Noen steder trer forfatteren selv inn i historien, blander seg inn i fiksjonen og minner leseren om hans nærvær:

Plutselig var det mulig at romanfunderingene stemte. Skaket, men uklart oppfattet han såpass, mens det dunket i ørene hans av brennevin. Han hadde kommet for nær sin egen historie, for første gang opplevde han hva det

vil si å skrive. ("Komedien om Slottsherrene", 1974).

"Kolbes reise" er egentlig ikke en fortelling om Kolbe, men om en journalist som samler stoff for å skrive om Kolbe, møter hindringer underveis og tilslutt blir brutalt avskåret fra nonsinne å skrive den historien.

Denne bevisste vekslings mellom to nivåer - skrivningens og fortellingens to plan - gir hos Åge Rønning ofte en virkningsfull distanse, et overblikk som avslører at de diktete personene er aktører i et spill som de ikke selv gjennomskuer, men som forfatteren (og leseren) ser. Slik kan han tydeliggjøre menneskets hjelpeløshet overfor anonyme krefter:

...de ukjente dommere mennesker har bøyet seg apatisk eller knurrende for i det tyvende århundres litteratur, hindringer og makter de ikke får se og ikke skjønner. ("Komedien om Slottsherrene").

Men Åge Rønning kan også bruke metoden for å flombelyse det komiske og narraktige i menneskelivet - avslørende, men samtidig overbærende. I "Protestmarsjen" (1968) lar han en broket gruppe personer bevege seg i samlet tropp mot en strand der ryktet har plasert en naken kvinne. Innenfra opplevd er det et protesttog i forarget, moralsk ærend. Utenfra skildret: et fantastisk, burlesk gjøgleropptog, et vilt produkt av Åge Rønnings barokke fantasi.

Narremotivet er senralt hos Åge Rønning og spenner fra forfatterens underfundige selvironi til en religiøs fundert livsforståelse. I "Narrenes krets" (1960) forteller han et sted den gamle legende om narren som foran et Maria-alter ikke finner ord for sin bønn, men i stedet stille begynner å agere sine små narrestreker til madonnaens pris. Narrens ordløse og pretensjonsløse fakter i møte med det opphøyde, rommer en ekthet som gir ham verdighet. Det finnes knapt helter i Åge Rønnings romaner, men mange usikre, desorienterte mennesker som snubler seg klosset gjennom tilværelsen. Bare glimtvis aner de at det kanskje er noe mer bak det hele, at de er deltagere i et større drama. I den store sammenheng er det ikke noe nedverdiggende i å være klovner. I romantittelen "Alleklovner" (1971) ligger et skjult ordspill som peker i samme retning: Alleklovners natt/Allehelgens dag.

I "Kolbes reise" skal Molly Ki skrive historien om den katolske presten Maximilian Kolbe som frivillig gikk i døden for en annen i Auschwitz og

Jubileum

senere ble helgenkåret. Underveis ser hun at det stoffet hun har mellom hendene kan bli en beretning om håpet i en vanvittig og brutalisert verden. Men til tider føler hun at det hun gjør, er for narrefakter å regne: *“Det er sikkert narraktig av en så skrøpelig person som meg å påta seg dette. Å skrive om et enslig håp. En slags kvinnelig stormannsgalskap. Et håp som jeg nesten ikke kjenner selv.”*

Hun er kvinne, hun nedverdiges seksuelt i romanens første del, hun fremstår som den svake, usikre, utnyttede. Men nettopp hun blir en håpets budbringer, ikke på tross av, men i kraft av sin skrøpelighet. Slik er Åge Rønnings univers: en narrenes krets der alt snus på hodet, rasjonelt bedømt. At her er klare forbindelseslinjer til en kristen livstolkning er det unødvendig å tilføye. Men man må nok et godt stykke tilbake i litteraturhistorien for å finne paralleller til hva forfatteren også gjør i denne romanen: lar *det* onde fremstå som *den* onde, et menneske av kjøtt og blod og med hatt og frakk. De gamle grekere ville sikkert kalt det en *skandalon*: en uheret frekkhet mot all fornuft.

Åge Rønning tilhørte en generasjon som vokste opp med den spanske borgerkrig og den

annen verdenskrig som dyster bakgrunn. Glimt fra sin erfaringsverden under oppveksten gir han i den halvt selvbiografiske novellesamlingen *“Et Satans spill”* (1984). Den begynner med en fortelling fra 9. april 1940. *“Fra den ynkelige natten da lyn splitret vår isolerte verden, har jeg famlet meg frem og tilbake for å finne en sammenheng i dævelskapen”*, skriver han. Famlingen førte ham innom kommunismen en periode, og endte med at han konverterte. Men han forkynner aldri i sine bøker. Fnyste om noen kalte ham oppbyggelig. Uten store fakter og med en nøktern realisme gir han seg inn i det grunnleggende menneskelige: tvil og tro, fortvilelse og håp, hat og kjærlighet.

I *“Kolbes reise”* lar han Molly Ki møte ondskapen i en kynisk og umenneskelig verden, men også et trassig, uutryddelig håp i det hele. Slik uttrykte han det i et intervju: *“Jeg er fremdeles opptatt av politikk, men på en litt rar måte, vil nok mange si. Jeg tror på en vei ut av elendigheten. Det ser riktignok ut som den onde gang på gang haler seieren i land. Men Gud slipper oss ikke så lett. Det vil alltid være noen som hjelper oss igjennom det hele så vi klarer det.”* ■

Oppbrudd

AV ÅGE RØNNING

Kronikk i Morgenbladet 1. september 1956.

Tilfeldigvis hendte to ting meg på samme dag. Jeg leste den svenske forfatter Sven Stolpes innlegg under forfattermøtet på Gran og jeg hørte Helge Krogs lille charmerende hørespill *“Tankeleken”* i radio.

To ting: Stolpes oppgjør med dagens litteratur, den som for øyeblikket er dømt stor, Krogs nye trekantlekt med større fart enn før, hjulpet bokstavelig talt av atomrakett.

Disse to opplevelsene hang sammen.

Jeg fikk dem til å bety noe, for meg. Bevares, rent personlig, jeg er ikke synsk på kronikkplass. Det var liksom et endelig farvel til en periode i norsk diktning, en radikal, dristig, herlig, tørr og intetsigende periode som lurte de fleste av oss en lang stund.

Efter at norske diktere nu i mange år har

fortalt oss at de ikke kan fortelle oss noen ting, bortsett fra at kjønnsliv er noe man går rundt med i all slags vær, har vi kanskje nådd et skille.

Fra nu av strekker ikke utroskap lenger til som åndelig føde for andre enn de uhelbredelig late. Og med minus dette gode emnet, kan det nok hende at det tynnes i rekkene.

Fra nu av kreves det stort mot, mot til å innrømme at vi er en slags forlatt generasjon. Idéene er visne, de som strålte så vidunderlig en gang, særlig for oss helt unge.

I all beskjedenhet, i den mørkeste krok av forfattersalongen hvor de store står midt på gulvet og prater om gamle dager, må jeg innrømme min egen brøde. Jeg fløt visst ennu på det jeg hadde snappet opp fra gigantene da jeg skrev mine ting. Og derfor ville jeg ikke skrive et ord mer, hvis jeg ikke hadde oppdagat at det går an å reise seg fra sofaen med et nikk og spasere rett ut av salongen.

Og rett opp til en liten kirke som jeg er glad i og på mine kne be om at det jeg herefter

får anledning til å hakke ned på en skrivemaskin, ikke må leve som en herlig dag på badestranden, men være et lite stearinlys i den natten som kommer etter den brennende hete dagen, mild og kjærlig.

Kanskje dette er dunkel tale, kanskje vi skulle øke farten med en atomrakett resten av veien. Raketten ja. Helge Krogs hørespill. De virket så gammeldagse de tre unge menneskene som satt i atomforskerens stue og lekte litt med sine følelser. Akkurat som raketten lekte i fremtiden med de tre, lekte Krog i fortiden med oss andre.

Vi satt på huk i norsk diktningssandkasse, engang i tredveårene liksom og tumlet elegant med begreper som frihet og valg. Og vi moret oss storartet, jeg synes personlig det er kjempemoro å leke i sandkasser, det vil si med mine to gutter, nei, ikke med Krog lenger.

Helt til siste ordet var sagt og vi straks grep etter kaffekjelen. Det var for meg et hyggelig gjensyn med en tid da jeg leste Krog om og om igjen. Jeg klødde meg vel litt i luggen, smilte nedover pipen og tenkte: pussig, hva var det egentlig som trollbant oss så sterkt den gangen?

For det er jo samme leken. Jeg skal ikke utdype det nærmere, hver har kanskje sin grunn. Vi tar isteden en periode, en hel periode, i hånden og sier pent adjø og takk for turen, men vi skal ikke dit, men dit.

Det er slutt på å sitte storøyede over all denne frihetslengsel og kjærlighetslykke på svabergene som ble satt på trykk i perioden.

For det var ikke frihet. Ingen valgte jo, livet, skjebnen, naboen valgte for dem og de var lykkelige, ulykkelige, bitre og modige av den grunn, alt etter sin forfatters hjemmetenkte morallov. Og det var ofte så som så med kjærlighetslykken, det var mer pirrende nysgjerrighet for overtrette elskere. Og hva stiller vi opp isteden? Kanskje en ny virkelighet, ny for oss, men gammel som all verden. En virkelighet som vi må be om og velge om og om igjen helt frem. Det er mange som kommer til å snøfte av dette. Og det er vel gjerne mine jevnaldrende som tusler rundt fremdeles på gamle stier.

Jeg vet faktisk både den og den som vil snøfte. Vel, jeg snøfter igjen. Snøftende modig og snøftende redd. For vel er det på tide å si farvel til meget, men det er jo ikke fullt så enkelt å vandre ut i natten etter noe annet. ■

Seminar om pave Benedikts Jesus-bok

Mandag 14. januar kl. 11.15-15.00 på MF

Program

- 11.15 Velkomst v/ rektor Vidar L. Haanes og biskop Bernt Eidsvig
  - 11.30-12.15 Professor Gösta Hallonsten: Jesus Kristus i Benedikt XVI's teologi og pontifikat
  - 12.15-13.15 Lunsjpause (lunsj kjøpes i MFs kantine)
  - 13.15-15.00 Seminar med korte innledninger (20 min.) og påfølgende samtale:
  - 13.15 Professor Karl Olav Sandnes: Pave Benedikts Jesus-bok og bibelforskningen
  - 14.15 Professor Oskar Skarsaune: Pave Benedikts Jesus-bok og oldkirkens bibeltolkning
- Ingen påmelding. Vel møtt!

Sted: Aud. II, Det teologiske Menighetsfakultetet, Gydas vei 4, Majorstuen

Arrangører:

Tidsskriftet St. Olav og Det teologiske Menighetsfakultet (MF)

ST.
OLAV

MF
Det teologiske
Menighetsfakultet

Gydas vei 4, Majorstuen
Tlf.: 22 59 05 00
E-post: post@mf.no

Katolsk undervisning på Menighetsfakultetet?

I det siste har det funnet sted en satsing på utdanning og undervisning innenfor Oslo Katolske Bispedømme. Dette er både gledelig og konstruktivt. Våre prestekandidater kan nå få deler av utdanningen sin innenfor den konteksten hvor de fleste av dem skal arbeide. I denne forbindelse må det også understrekes at alle som skal gjøre prestetjeneste i Norge, bør ha en viss innsikt i luthersk teologi. Vi trenger dessuten undervisningstilbud for leke katolikker og for folk fra andre kirkelige tradisjoner som ønsker å vite mer om katolsk tro og liv.

AV OLA TJØRHOM

Ola Tjørhom er dr. theol og har vært ansatt ved en rekke steder som professor.

Samtidig må jeg innrømme at jeg stiller meg tvilende til sider ved den konkrete organiseringen av OKBs undervisningssatsing.

Gjennom St. Dominikus teologiske seminar hadde vi en gylden mulighet til å bygge opp et teologisk miljø innenfor Kirken. Så vidt jeg kan se, er behovet for et slikt miljø åpenbart. Men nå har en altså valgt å prioritere et eksklusivt samarbeid med Menighetsfakultetet på undervisningsfeltet. Og dette samarbeidet vil ikke tjene etableringen av et katolsk fagmiljø.

Det er mye godt å si om MF. Jeg har selv deler av utdannelsen min derfra og står i stor takknemlighetsgjeld til fakultetet. Samtidig har katolisitet aldri vært et toneangivende anliggende her. Da MF ble opprettet, var det den norske lavkirkeligheten som dominerte. På 1960- og 70-tallet spilte en kirkelig farget, men likevel bastant lutherdom en sentral rolle. I dag er det ikke så enkelt å få et klart inntrykk av institusjonens profil. Det finnes riktignok betydelige katolske ressurser i MF-miljøet. Men disse ressursene burde også være tilgjengelige i tilknytning til en egen undervisningssatsing innenfor Kirken.

For tiden markedsføres MF som en institusjon med et økumenisk preg. Dette beror

på at fakultetet har studietilbud for pinsevenner, metodister og katolikker. Men så vidt jeg kan se, har økumenisk teologi en helt marginal plass - spesielt innenfor fakultetets forskning. Dermed synes nok en forutsetning for et fungerende katolsk undervisningstilbud å glimre med sitt fravær.

Sett på denne bakgrunn er det forståelig at enkelte spør seg om MF er i stand til å tilby studier som vil være tilstrekkelige i et katolsk perspektiv. Dette kan imidlertid sikres på annet vis - noe som vel også langt på vei har skjedd ved at store deler av undervisningen har blitt overlatt til katolikker. Etter mitt syn er det minst like viktig å spørre om det katolske nærværet på MF medfører at fakultetets øvrige studenter får et positivt møte med den katolske tradisjonen. Jeg er usikker på om dette vil skje. Og jeg finner det beklagelig at muligheten til å bygge opp et eget katolsk fagmiljø har blitt lagt ut på billigsalg.

Stort potensial

Det kan knapt herske tvil om at Kirken i dag er i besittelse av mange av de ressursene som trengs for å etablere et katolsk utdannings-tilbud. Flere av våre klostre og kommuniteter

har viktig kompetanse, jeg nøyer meg her med å vise til Katarinahjemmet. Innenfor presteskaper finnes det stor innsikt i blant annet kirkerett og pastorale emner. Mange yngre katolikker er involvert i teologisk og annen forskning. Og en rekke lekfolk vil kunne bidra til at et katolsk undervisningsopplegg får en uhyre fruktbar tverr- og flerfaglig forankring.

Et godt utgangspunkt for den organisatoriske oppbygningen av et eget utdanningstilbud fantes - og finnes vel fortsatt - i og med St. Dominikus teologiske seminar. Sammen med flere av brødrene, la ikke minst avdøde pater Per Bjørn Halvorsen ned et langvarig og imponerende arbeid for å etablere et katolsk studiemiljø i tilknytning til seminaret. Her ble det undervist på høyt nivå i patristikk og kunsthistorie, ekklesiologi og spiritualitet. Og et ofte stort antall kursdeltakere ble rekruttert innenfor så vel som utenfor Kirken.

Jeg hadde selv gleden av å undervise ved St. Dominikus teologiske seminar for noen år tilbake. En satset da på offentlig godkjenning (via NOKUT) - noe som ville ha gitt tilgang til statlige midler. Jeg har en viss erfaring fra slike prosesser og mente at det på sikt var gode muligheter for å bli godkjent. Men plutselig stoppet det hele opp og noen av de ansvarlige for seminaret gikk inn i styret for MFs katolske studietilbud. Denne bemerkelsesverdige metamorfosen har jeg vel aldri fått noen forklaring på. Og jeg må innrømme at jeg oppfatter behandlingsprosedyrene i denne saken som temmelig dunkle. MFs kontakt med St. Dominikus synes også å være preget av uklarhet. Sterke krefter ved fakultetet skal ha motsatt seg et formalisert og institusjonsbasert samarbeid i denne forbindelse. Hvis det er korrekt, befinner vi oss i den paradoksale situasjon at en luthersk institusjon som ønsker å tilby katolske studier reserverer seg mot et fullverdig samarbeid med den viktigste katolske instansen på feltet.

For studentene på de kursene som fant sted i regi av St. Dominikus teologiske seminar, må denne utviklingen ha vært en enorm skuffelse. De ble forespeilet at de ville få godkjente studiepoeng for gjennomført kursdeltakelse og avlagt eksamen. Så vidt meg bekjent har dette aldri blitt fulgt opp.

Den litt kranke skjebne som synes å ha blitt St. Dominikus teologiske seminar til del hadde også følger for tanken om å bygge opp et fagmiljø innenfor Kirken. Jeg registrerer med

glede at det fortsatt finnes spennende kurs-tilbud ved St. Dominikus. Det virker heller ikke som om det teologiske seminaret har gått fullstendig i graven. Men det katolske undervisningstygdepunktet her til lands befinner seg altså nå - av alle steder - på Menighetsfakultetet. Og der kan et katolsk faglig miljø selvsagt ikke ha sin hovedforankring.

Mulige veier

Jeg har lenge vurdert å skrive om denne saken, men har latt det være - også fordi jeg synes at forholdsvis ferske konvertitter som undertegnede ikke bør opptre med altfor sterke meninger om forhold i Kirkens liv. Og nå er kanskje toget gått her. Dersom det ikke skulle være tilfelle, tror jeg vi fortsatt vil ha mye å tjene på en åpen samtale om alternative løsninger på dette feltet. Mitt beskjedne bidrag til denne samtalen ville være langs følgende linjer:

1. Det satses på å videreutvikle St. Dominikus teologiske seminar som organisatorisk sentrum for et voksende og mangfoldig, teologisk og flerfaglig undervisningsmiljø på katolsk grunn og innenfor Kirkens rammer. Målgrupper for denne satsingen vil være prestekandidater, leke katolikker og personer fra andre kirkesamfunn med interesse for katolisitet. Jeg tror til og med det er mulig å få deler av næringslivet interessert i et slikt opplegg. En annen sentral oppgave vil være å tilby innføring i norsk kirke- og samfunnsliv for våre utenlandske prester.
2. Mye av dette krever samarbeid med andre institusjoner. Her vil det altså fortsatt være rom for MF. Men det finnes også andre norske instanser som kan ha mye å bidra med på dette området. Aller viktigst vil det være å identifisere tjenlige katolske samarbeidspartnere. I denne forbindelse vil jeg særlig trekke fram den imponerende satsingen som har skjedd i tilknytning til Newman-instituttet i Uppsala. Jeg kjenner godt til instituttets arbeid og mener at det kun er et tidsspørsmål før det får offentlig svensk høgskolegodkjenning. Etter mitt syn ville det være en utmerket løsning å tildele Newman-instituttet en nøkkelrolle i forhold til katolsk undervisning i hele Norden. For øvrig egner Newman-satsingen seg som modell for den videre utviklingen av St. Dominikus teologiske seminar.
3. Arbeidet med NOKUT-godkjenning for St.

Katolsk undervisning i Norge

Dominikus bør gjenopptas og intensiveres. Dette vil være et langt lerret å bleke og forutsetter en omfattende prosess. Men det er slett ingen umulighet, spesielt ikke hvis det skjer i samarbeid med katolske instanser som disponerer over akademiske og institusjonelle ressurser som vi for tiden mangler.

4. Hovedpoenget med en slik satsing er å tilby et slagkraftig katolsk undervisningstilbud på flere plan. Men den vil som nevnt også bidra til at et bredt fagmiljø vokser fram innenfor Kirken. Et slikt miljø kan ikke realiseres i et vakuum, det trenger eksterne og økumeniske impulser. Samtidig vil et ensidig MF-samarbeid være en blindgate her.
5. Mens vi venter på at St. Dominikus teologiske seminar skal stige opp av asken, kunne kanskje et uformelt treff for katolske akademikere fra forskjellige disipliner være en idé. Hva med et (maksimum) årlig "Per

Bjørn Halvorsen-seminar" - dvs. en slags katolsk variant av Skjervheim-seminaret, hvor vi samles om et felles tema og en ellers åpen agenda? Personlig tror jeg dette kunne bli interessant. Og det ville være et viktig tiltak i byggingen av et omfattende katolsk undervisningsmiljø. Et nettverk for katolske teologer i Norden bør også vurderes.

Til slutt: Jeg kjenner ikke innholdet i MFs katolske studieopplegg i detalj. Men jeg kan ikke fri meg for en følelse av at ganske mange vil oppfatte det som unaturlig å søke til MF for å få innføring i katolsk tro. Slik undervisning bør primært gis i Kirkens egen sammenheng, med en klar forankring i Kirkens liv. Det er derfor mitt håp at det vil være mulig å tenke igjennom disse viktige spørsmålene på ny, samt at alternativer vil bli vurdert. Ikke for å presse MF ut i kulden, men rett og slett fordi andre løsninger kan være bedre. ■

Blikk på tiden

Internett

Enhver som bruker internett, vet at det byr på mange muligheter. Internett gir oss en rask tilgang til kunnskap og informasjon om de fleste ting. Hvis man vil vite mer om noe, er det bare å søke gjennom "Google" og lignende søkemaskiner. Her dukker artikler fra Wikipedia opp som første alternativ blant kanskje tre millioner sider om det man søkte på. Wikipedia kan uten tvil ha mange gode artikler. Allikevel kan man stille spørsmål ved om denne formen for å finne kunnskap er god på lang sikt. Wikipedia skrives av amatører, diletanter og gode fagfolk. Alt om hverandre. Ofte blir utbredte fordommer, forenklete versjoner og direkte feil gitt videre. Med et godt leksikon vet man i den minste at vedkommende som har skrevet en artikkel, er faglig kompetent på området. Det er mer i samsvar med Aristoteles' viktige ord om læringsprosessen: "Den som vil lære, må først tro." Her menes ikke tro i religiøs forstand, men tro i form av tillit til den man har som sin lærer eller

som informasjonskilde. Hva Aristoteles vil si, er: Hvis jeg ikke stoler på min lærer, blir det vanskelig å lære noe som helst. At jeg senere i livet er kritisk til det jeg lærte av læreren, er selvfølgelig et annet spørsmål. Viktig er kun at tilegnelsen av kunnskap har tillit som forutsetning.

Internett tjener ikke bare til tilegnelse av kunnskap. Det er utsøkt instrument for finne svar på dagligdagse spørsmål og gi oss en rask nyhetsoversikt. Men den må ikke bli en erstatning for god presse. En av sjefsredaktørene i Frankfurter Allgemeine Zeitung tror at kvalitetsinformasjon vil bli stadig mer etterspurt. Vi får håpe at han får rett! For internett eigner seg godt til spredning av halvsannheter, løgn og nonsens.

Internett er blitt en makt som vi ikke er i stand til å se følgene av. Det viktigste er kanskje derfor å sette grenser for egen bruk av internett. ■

HH

O Radix Jesse

En kapitteltale om julen av søster Sheryl Frances Chen, O.C.S.O.

AV SR. SHERYL FRANCES CHEN, O.C.S.O.

Søster Sheryl er nest-priorinne og kantor i Tautra Mariakloster.

Syv dager før 1. juledag går Kirken inn i en uke preget av økt spenning og forventning på Herrens komme i Betlehem. Kjennetegnet på dette tidsrommet er antifonene som synges til Magnificat under vesper, som alle begynner med en ærefull og lengtende "O" etterfulgt av en Jesu-tittel. Disse "O antifonene" har vi fått i arv fra gregoriansk kvad, trolig skrevet av en munk som ville vært en strålende Scrabble-spiller, fordi de er litt av et puslespill. For å løse gåten må vi betrakte dem i omvendt rekkefølge:

- 23. desember O Emmanuel
- 22. desember O Rex gentium
(Å verdens konge)
- 21. desember O Oriens (Å solrenning)
- 20. desember O Clavis David
(Å nøkkel til Davids hus)
- 19. desember O Radix Jesse
(Å skudd på Jesse rot)
- 18. desember O Adonai
- 17. desember O Sapientia (Å Visdom)

Når vi tar den første bokstaven av de sju titlene, staves de EROCRAS, som betyr på latin JEG KOMMER I MORGEN. Den siste O antifonen synges nemlig på den 23. desember, og "i morgen" er juleaften når 1. vesper synges til jul.

I noen klostre hører man tradisjonelt noen ord om dagens O-antifon, enten under messen eller under kapitlet (kommunitetens forsamling). De følgende tankene er en meditasjon

over Jesu tittel Radix Jesse, som synges 19. desember.

"En kvist skal skyte fra Isais stubb, et skudd renne opp fra hans røtter." (Jes 11.1) "Er roten hellig, er grenene det også. Noen av grenene er nå brukket av, og du som var en vill oljekvist, er blitt podet inn blant grenene og har fått del i sevjen fra roten. Men innbill deg ikke at du er bedre enn grenene. Gjør du det, så husk at det ikke er du som bærer roten, men roten som bærer deg!" (Rom 11.16b-18)

Ta et øyeblikk og tenk på dine røtter som ble formet i fortiden, dine erfaringer som danner sevjen som nå nærer ditt liv. Tenk på forholdene i familien mens du vokste opp. Kanskje hadde du en utmerket og innflytelsesrik lærer? Hvordan opplevde du Jesu nærvær når livet stod deg imot? Noen røtter er krokete og vridde, mens andre er tynne og myke og skyter ut ivrige etter vann. Rotknollen er sterk og næringsrik. Hva er din rotknoll? Hvor er du rotfestet? Hva nærer deg?

"Se på fjellet dere er hogd ut av, på steinbruddet dere er tatt fra. Se på Abraham, deres far, og på Sara, som fødte dere! Han var bare én da jeg kalte ham, men jeg velsignet ham og gav ham en tallrik ætt. Ja, Herren skal trøste Sion, trøste alle øde steder i landet. Han gjør ørkenen der lik Eden og ødemarken lik Herrens hage. Der skal være fryd og glede, takkesang og

Meditasjon

strengespill.” (Jes 51.1b-3) (I ulikhet med den første Eden, da Adam sa “Jeg hørte deg i hagen. Da ble jeg redd.”)

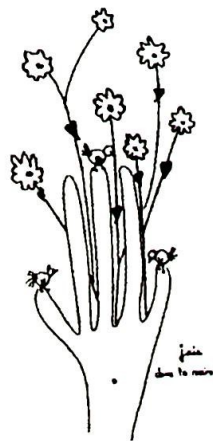
Etter at cisterciensermunk Christophe Lebreton døde i Algerie i 1996 som en kjærlighetens martyr, ble hans poesi utgitt sammen med hans egne tegninger. Denne tegningen heter *tu es mon berg-er* (du er min hyrde).

Jeg vet ikke hva som var Christophes hensikt, men for meg snakker denne tegningen om at våre røtter er i våre sår. Blomsten vokser ut av hjertets sår. Selve blomsten

er såret. Hånden, som også er såret, tar tak i en gren eller en rot. Jeg tror det er en rot som har vokst seg til å bli korsets tre. Det er korsets rot. Hver og en av oss må jo hver dag bære det kors vi er kalt til å bære.

Denne tegningen, som heter *joie dans ta main* (fryd i din hånd), forteller meg at våre røtter, hvor krokete eller sårete de enn er, virkelig

er i Faderens hånd. “Pass deg,” sier cistercienserrabbed John av Ford, “for ikke å betrakte som pålagt deg av din søsters onde sinn, det som i virkelighet nådig er gitt av barmhjertighetens Far.” Alt som er gått forut, som har gjort oss yil det vi er i dag,

er blitt til ved vår kjærlige, milde hyrde. Det

som til syvende og sist spirer frem fra våre røtter er fryd.

Filosof Emmanuel Levinas har skrevet om forbindelsen av alle våre bevegelser. Ved å rekke hånden ut for å få tak i en stol, setter jeg også rynker på skjorteermet og riper gulvet. Idet jeg gjør det som jeg vil, gjør jeg så mange andre ting jeg ikke vil. Gjerningen er ikke ren: Jeg har satt spor. Dersom jeg prøver å slette disse sporene ut, lager jeg andre. For å unngå den forferdelige spådommen, kommer Laius til å utføre akkurat det som er nødvendig for at den skal gå i oppfyllelse. Oedipus bidrar til sin egen ulykke lik byttet som løper fra jegeren på snødekket mark; det setter nøyaktig de sporene som kommer til å ødelegge det. Hva er de sporene du setter i snøen, som røper deg?

Levinas sier, “Å være skapt i Guds bilde betyr ikke å være Guds ikon, men å befinne seg i hans spor.” Kanskje vi bør feste rot i de sporene som Gud har satt i snøen.

For oss kristne er våre spor, våre røtter ikke tragiske, fordi en blomst skyter fra våre sår. “I dager som kommer skal Jakob slå rot, Israel skal vokse og blomstre og fylle hele verden med frukt” (Jes 27.6). Våre røtter gror. Enhver av oss blir til vårt eget kors, men dette korset bærer hjertets frukt som vi gir til hverandre i den dansen som er Kirkens felleskap. ■

**KJELL ARILD POLLESTAD
PETERS SVAR
KRISTENDOM FOR
DANNEDE HEDNINGER
OG LUNKNE KRISTNE**

CAPPELEN 2007

Selv som menig troende havner man uvegerlig av og til i situasjoner hvor man gir Kirken et ansikt. Dette kan arte seg på mange måter. Man kan konfronteres med alt fra korstog til amerikanske presters overgrep mot smågutter, og utsettes for kryssforhør av kolleger og venner - ofte formulert fra dypet av det fjerde rødvinsglasset. Eller store deler av natten kan gå med til å forsøke å bidra konstruktivt i diskusjoner omkring verdens utvilsomme ondskap og Guds eventuelle eksistens - omkring femte glass og senere. Dannelsesnivået i slike samtaler er varierende - noe som ikke med nødvendighet avhenger av antall tomme glass på bordet. Det synes ofte heller å avhenge av en kombinasjon av samtalepartners kunnskapsnivå mht. religiøse spørsmål, og deres evne til å drøfte selv svært personlige forhold på en mer prinsipiell måte.

Det at man kan havne i slike situasjoner, og også kan like det, kanskje særlig alternativet tatt i betraktning; pludring omkring karriere, familie, tv og aller verst; fotball, betyr allikevel ikke at man vet så mye om hva slags spørsmål "folk flest" gjerne vil stille til "en representant for Kirken". Man møter jo aldri "folk flest"; man møter som oftest en kollega eller en venn. Ikke blir man selv alltid stående som en påle av en grunnfestet og begeistret troens forsvarer heller, til det kan egne spørsmål både være for mange, for nære og for vanskelige. Og ikke møter man plagsomt mange mennesker som vil samtale om kristentroen i en senmoderne hedningtid. Annerledes da med en prest og prekenbroder som Kjell Arild Pollestad, som selvsagt sitter inne med langt bredere erfaring mht. å møte spørsmålene fra "folk flest" enn de fleste av oss andre gjør. Nå er det i og for seg kanskje ikke lenger slik at presten alltid er den første "folk flest" vil ty til med sine livsspørsmål,

for ikke å snakke om en katolsk prest i en norsk kontekst. I mange sammenhenger kan det tvert i mot synes som om prestens historisk etablerte rolle som den som forvalter gode svar og råd i dag er overtatt av psykologen eller coachen. Allikevel vil vel for eksempel mange lesere av St. Olav mene at prestens rolle slett ikke er tømt i så måte.

I boken Peters svar - Kristendom for dannede hedninger og lunkne kristne lar Pollestad den fremste blant sine yrkes- og medbrødre; Peter, være den som svarer på spørsmålene fra det forfatteren kaller en "dannet hedning" - en figur forfatteren åpenbart ikke holder for den eneste i sitt slag, selv om han kanskje heller ikke er "folk flest". Den som stiller spørsmålene er altså såpass dannet at han er klar over og beklager sin uvitenhet om religiøse spørsmål og kirkelige anliggender. Hvordan så forholdet er mellom "dannet hedning" og "folk flest" lar jeg ligge i denne omgang. Hedningbetegnelsen reserveres i denne sammenhengen en som ikke tror på noen gud. Den moderne hedningen kan imidlertid godt være døpt og trenger altså ikke tro på "andre guder". Pollestad overlater så til den enkelte å legge mening i uttrykket "lunkne kristne". Siden det fremgår av bokens undertittel at Peters svar er beregnet både på dannende hedninger og lunkne kristne, må vi allikevel kunne anta at forfatteren ved dette antyder at den dannede hedningen og den lunkne kristne har noe til felles, for eksempel kan det være at de deler mangelen på kunnskap om troens anliggender, likesåvel som de kan dele dåpen. Kanskje er det ikke så stor forskjell på dem? Og: kanskje er uvitenheten utbredt blant langt flere enn Pollestads eksplisitt uttalte målgrupper for boken?

Pollestads litterære grep lar den dannede hedningen, via en tilnærmet mystisk hendelse med den gamle presten Don Alfonso i Sevilla, søke til Peter i Roma med sine spørsmål, for der å føre lange samtaler med en som på samme tid er Peter og hans etterfølgere. Man kan selvsagt diskutere hvorvidt dette litterære grepet fungerer godt eller ei. Man vil bl.a. kunne mene at det både kan virke kunstig og lite realistisk, ja sågar litt "tøvete", i det det ikke er "galskap" eller styrke nok i grepet til å gi teksten noe preg

Bokanmeldelse

av det som kalles "fantastisk realisme". Slik jeg ser det er dette allikevel et spørsmål av underordnet betydning, innvendinger man ikke bør irritere seg for meget over. Da risikerer man nemlig å gå glipp av innholdet i samtalene mellom denne moderne hedningen og Peter. Dette er jo ikke en rent skjønnlitterær tekst, men snarere en hybrid mellom dette og en slags god gammeldags innføring i sentrale spørsmål knyttet til det katolske trosuniverset - hvor troens og teologiens perspektiver helt klart er mer sentrale enn de litterære.

Den dannede hedningens spørsmål er mange og handler om alt fra hvordan religion oppstår, om Gud virkelig har skapt verden, hvordan det er mulig å vite noe om Gud, hvordan Gud samtidig kan være én og tre, hvordan Bibelen kan kalles "Guds ord", og hva som er meningen med korset, via hvorvidt fornuften har noe med troen å gjøre, og hva kjærlighet egentlig er, - til hva som menes med "synd", hvorfor Kirken er "mot sex", og om kristendommen har noen fremtid. Verken når det gjelder spørsmål eller svar møter jeg som troende leser de store overraskelser. Mht. spørsmålene kan dette tyde på at jeg ikke er så forskjellig fra dannede hedninger eller lunkne kristne som jeg liker å innbille meg. Dette gjelder da sannsynligvis også for mine samtalepartnere. Men - jeg vil allikevel insistere på at de spørsmålene som Pollestad legger i munnen på den dannede hedningen er spørsmål som ikke alltid og utelukkende stilles pga. uvitenhet og avstand til Kirken. Kanskje er det slik at både mine egne spørsmål og de spørsmålene jeg møter i mine altfor sjeldne og sene samtaler om slike emner skiller seg lite fra det de fleste som tar seg bryet gjerne ser som interessante, nødvendige og/eller utfordrende og problematiske spørsmål - uavhengig av om man er hedning, lunken, kald eller varm, dannet eller ei? Det som utgjør den vesentligste forskjellen mellom folk i så måte er kanskje ikke så mye spørsmålene (annet enn vår varierende evne til å ikle spørsmålene dannede gevanter) - som interessen for svarene? Mht. svarene så kan mangelen på overraskelser tyde på at Pollestad har lyktes godt med å legge seg nær opp til det han i bokens innledning omtaler som "kristendommens main stream gjennom århundrene".

Både troen, dens grunnlag og den kristne moral presenteres på pedagogisk og relativt lett tilgjengelig vis i en fremstilling med kjærligheten som bærende begrep og livgivende dreiepunkt for refleksjoner og samtaler.

Et utgangspunkt for boken synes altså å være den uvitenheten som råder i dagens norske befolkning om Kirkens tro og lære. Det har imidlertid slått meg at når vi troende skal beskrive vår nåtidige samfunnssituasjon i så måte, henfaller vi lett til forenklinger og karikaturmessige overdrivelser av negative tendenser i tiden. Jeg tar meg i alle fall ofte i å tenke på den gamle visen til Ole Paus hvor han sier at "alt var mye bedre under krigen". En bok som dette er selvsagt ikke stedet for dyptloddende samfunns- og samtidsanalyser for eksempel mht. den uvitenhet og uforstand som råder blant "folk flest", eller for den sakens skyld blant "dannede hedninger og lunkne kristne", med tanke på Kirken. Allikevel unngår Pollestad de monomane forenklingene. Riktignok kjenner man igjen beklagelsene både over tiden vi lever i og menneskenes stadige dårskap - da i Peters munn - og kan nikke bekreftende til dette i høy grad nødvendige kritiske blikket på kulturen og samtiden. Men Pollestad er god til å utfylle dette som kanskje særlig gjelder de for Kirken så velkjente teologiske og filosofiske perspektiver og moralske spørsmål, i det han for eksempel også lar disse gjelde som impuls til kritiske og radikale synspunkter på økonomistisk logikk og markedstenkning - hvor det uten tvil hersker holdninger som på mange måter kan synes svært reduksjonistiske bl.a. med tanke på menneskeverd og menneskets forhold til naturen.

I det altså boken på den ene siden vil kunne gi innsikt i og forståelse for troens sentrale spørsmål og anliggender, og på den andre siden maner frem et bilde av Kirken som motstandsbevegelse, som tids- og kulturkritikk med et aktivt og progressivt program mer enn tilbakeskuende sutring, vil jeg mene at den kan fungere utmerket - både for dannede hedninger, lunkne kristne - og enhver. ■

Øivind Varkøy

Mangfold som katolsk dyd

(innlegg til "Alvorlig talt" av Janne Haaland Matlary, St. Olav nr. 9 – 2007)

Mangfold er noe vi faktisk lever med og må forholde oss til. Oppmerksomheten omkring dette fenomenet lar seg følgelig ikke avfeie som et utslag av såkalt politisk korrekthet. Samtidig trues mangfoldet i økende grad av rødglødende populistisk intoleranse og lammende angst overfor alt og alle som er annerledes. I denne situasjonen utgjør former for kvotering et både viktig og legitimt virkemiddel for å sikre en rimelig grad av rettferdighet.

Janne Haaland Matlary vil ha oss til å tro at dagens fokusering på mangfold er en følge av fryktelige ting som sosialisme, kollektivism og manglende filosofisk skoloring (St. Olav nr. 9, 2007). Jeg må si at jeg blir litt forskrekket over at en statsviter kan få seg til å hevde slikt. Det får imidlertid være i denne omgang. Mitt hovedanliggende er noe Haaland Matlary ikke skriver om, men som likevel vil kunne gå med i dragsuget her: Mangfoldets fundamentale betydning i et teologisk, kirkelig og - ikke minst - katolsk perspektiv.

Ifølge Vincent Lerin (første halvdel av 400-tallet) sikter det katolske på å romme det som tros "over alt, til alle tider og av alle". Dette kan ikke realiseres uten mangfold. Teologen Jaroslav Pelikan (d. 2006) har rett i at katolisiteten har sine grenser og derfor ikke uten videre er det samme som "comprehensive-

ness". Men den forutsetter likevel "comprehensiveness" eller vidsynthet som ramme og redskap. Uten menneskelig sjenerøsitet, raushet og åpenhet vil den katolske visjonen degenerere eller utarte til ren og skjær undertrykkelse.

Nå må mangfoldet alltid balanseres i forholdet til hensynet til enheten innenfor en katolsk kontekst. Et ekte katolsk mangfold vokser alltid mot større enhet. Samtidig har Yves Congar rett når han insisterer på at mangfold er noe som med teologisk så vel som praktisk nødvendighet hører med til enhetens vesen. Det betyr at kirkelig enhet krever et rikt og byggende mangfold.

Åpenhet for og vern om mangfold er altså en avgjørende katolsk dyd. Vår oppgave i denne forbindelse er ikke bare å passivt tolerere, men å aktivt glede oss over den enorme kilde til berikelse som ligger i det menneskelige mangfoldet. Og Kirken er kalt til å være et effektivt tegn på "enhet i mangfold" i et samfunn hvor angstbiteri og militant fremmedfiendtlighet er på offensiven.

Et aldri så lite hjertesukk til slutt: Knappt noen instans her til lands framstår i så stor grad som et "fargerikt fellesskap" som Kirken. Jeg tror neppe våre katolske trossøsken fra andre land og kulturer deler Janne Haaland Matlarys heftige oppgitthet over snakket om mangfold og kvotering. De aller fleste av dem vil nok heller betrakte dette som et oppmuntrende håndslag. ■ *Ola Tjørhom*

Her er tredje omgang i debatten mellom Per Bang og Henrik Holm

Kjære Holm!

Vi har finstemt og presisert vår uenighet og vi kan vel begge være glad for at Kirken har modnet såpass positivt at inkvisisjonen ikke kaster seg over meg. Det å eksistere sammen i uenighet burde være en dyd og ikke noen teologisk villfarelse. Derfor en siste innsigelse: Du skriver at protestanter ikke tror på forvandlingen og at det derfor er vanskelig for de fleste katolikker å feire nattverd med kirkefellesskap som ikke deler denne tro. "At de kommer til oss, er en annen sak. Men at vi går til dem, er langt mer alvorlig", skriver du. "Etter min mening gjør vi i klokt i å respektere våre presters og biskopers pastoral råd i denne saken." Etter min mening gjør vi klokt i å gå til bords sammen med våre brødre og søstre. ■ *Per Bang*

Kjære Bang!

Du har helt rett i at det er viktig at vi kan leve med forskjellige syn. Allikevel er det trist at vi må leve med nettopp to forskjellige syn når det gjelder eukaristien. Det er smertefullt fordi det berører det indre sentrum i den katolske tro.

Når det gjelder økumenikken, er det mitt håp at alle kristne kan feire eukaristi sammen i den Kirke som Jesus Kristus har stiftet. Bønnen om at alle kristne må finne frem til sakramentet som gir oss Lammets sanne legeme og blod, må vi aldri legge til side. Guds kjærlighet er nemlig såre konkret: Kristi offer og hans legemlige tilstedeværelse gjelder oss i dag. Det er messens mysterium. Først en felles tro på det, kan føre oss til en felles eukaristi-feiring. La oss håpe og be! ■ *Henrik Holm*

Her er p. Reidar Voiths innlegg til Berit Müllers leserinnlegg:

Den gamle ritus

Hvilken messe er "den rette"? Når man tar til orde for "den gamle messen" møter man ofte skepsis, og noen ganger sågar skarp kritikk. Ikke noe galt med det, så lenge det dreier seg om saklig uenighet - vi er alle forskjellige individer! Det som imidlertid uroer meg mer, er at denne kritikken ofte ikke handler om de liturgiske forhold rundt messen, men egentlig handler om menneskelig svakhet. Berit Müller beskriver i sitt leserbrev hvor vanskelig det var å følge den gamle messen fordi presten ikke bare leste sine bønner med lav stemme (hvilket han i deler av messen også skall!), men at han endog til slurvet i sin messefeiring. At dette er ergerlig å oppleve, ja det kan jeg godt forstå, men vedrører det strengt tatt denne diskusjonen? Den presten som feirer messen skal selvfølgelig ikke slurve i sin gjerning, og han skulle det ei heller for 50 år siden. Men vi er bare mennesker og prestene i det tridentiske ritus hadde sikkert sine dårlige dager de også! Spørsmålet om hvilken retning presten står under messen er av en annen karakter, men likevel ikke det mest vesentlige. Jeg kan forsikre fru Müller om at jeg ikke fantaserer når jeg hevder at presten kan ha et uønsket fokus på seg under liturgien, la meg forklare litt. I missalet til den nye liturgien er rubrikkene (en detaljert beskrivelse av hvordan messen skal feires) erstattet med en generell orientering om messen. Denne er for all del autoritativ, men overlater likevel mye mer av messens gjennomføring til den feirende prest. Denne nye orientering er ikke bare negativ, for all del. De umiddelbare fordelene er at vi prester i mye større grad kan tilpasse liturgien til den tilstedeværende menighet, f.eks. når vi feirer messe for barn og ungdom eller i et kapell borte fra sognekirken. Ulempen er imidlertid at liturgien "henger" på presten i mye større grad enn tidligere. Prester har i de siste tiår forsøkt å løse dette på ulike måter: I noen menigheter har vi liturgiske komiteer som tar seg av salmevalg, forbønner og lektortjeneste. I andre menigheter er det sognepresten som står for det hele. Uansett vil den presten som feirer messen ha et større ansvar ikke bare for salmer og forbønner, men også for hvordan liturgien skal gjennomføres. Dette, sammen med at presten på en veldig klar måte innehar

posisjonen som "alter Christus" i liturgien gir ham en meget fremtredende plass. Messen dreier seg ikke om presten, men om at Vårherre Jesus Kristus gir seg selv til oss i alterets sakrament. Derfor er det uhyre viktig at liturgien på en tillitsvekkende måte gjenspeiler dette.

Mitt hovedanliggende i diskusjonen om prestens retning ved alteret er i korthet denne: Nettopp i vår samtid er menneskene rundt oss mer enn noensinne fokusert på hverandre. Ser vi oss rundt, leser vi avisene, ser vi at det som står i sentrum i dag er suksess. Menneskelig suksess. Vi skal alle være unge, vakre, rike og vellykkede. Kirkens budskap står i en sterk kontrast til dette. Vi skal rekke våre hender frem mot Gud og vår neste, ikke for å ta, men for å gi. Likevel er det en reell fare for at vi i det kristne fellesskap influeres av denne antroposentrisme, menneskebeskuelse. Et sted hvor dette fort kan skje er nettopp i liturgien. Det er fort gjort at vi på søndag blir mer fokusert på hverandre enn på Vårherre. Det er i grunnen ganske naturlig hvis det skjer, for vi er nå engang bare født med våre fem sanser, skapt for å vandre her på jorden. Vi må likevel huske at messen er et møte med Vårherre, ja med himmelen, og liturgien må legge til rette for at vi kan heve blikket og møte vår skaper.

Poenget er med andre ord dette: jeg tror at den gamle messe, med presten vendt mot alteret, har noe viktig å tilføre vår liturgi i dag, særlig i dag.

Berit Müller undrer seg over at de fleste som søker den gamle liturgi er født etter litugireformene: "Det er litt underlig at mange av dem som mest ønsker den tridentinske ritus tilbake, er yngre mennesker som aldri selv har opplevd den. Kan det være et ønske om noe eksotisk, spennende og "stemningsfullt"?"

Her har nok fru Müller misforstått. Hun har helt rett i at det faktisk er yngre mennesker som søker den gamle liturgien med sine mumlende prester og latinske hymner. Deres motivasjon er imidlertid ikke det fru Müller antyder. Eksotisk og spennende er denne messen høyden noen få ganger. Nei, når disse messene ofte er fullsatt søndag etter søndag der de feires holder ikke denne forklaringen. Svaret er nok heller at disse troende, som

verken er dumme eller overfladiske, søker noe vakkert, objektivt og troverdig. Den begrunnelse som troende gir til meg er som regel i denne retning. De forteller at de savner det sakrale, og at de lengter etter nettopp en liturgi som hever seg over det subjektive. Denne lengsel skylder vi som kirke å ta alvorlig. Jeg tror ikke svaret på dagens utfordringer er å forby den nye liturgi slik som man gjorde med

den gamle. Jeg ser heller for meg at de begge får eksistere side om side til gjensidig berikelse for hverandre. Det som er viktig er imidlertid at vi er lydhøre for de troende som har en kjærlighet til den tradisjonelle messeform og ikke avfeier dem som romantikere eller "antikonsiliære", for det vil både være faktisk galt og ikke så lite ukristelig. ■

p. Reidar J. D. I. Voith

Alvorlig talt

DOKTRINE OG PRAXIS:

Kardinaler på barrikadene

Stedet der intellektuell analyse og sterkt internasjonalt politisk engasjement møtes ligger i Palazzo San Callisto ved kirken Sta. Maria in Trastevere. Det dreier seg om Pontificium Consilium Iustitiae et Pax, eller som det heter på norsk, "Det Pavelige Råd for Rettferdighet og Fred", hvor jeg nylig fikk fornyet mitt mandat for en tredje femårsperiode. Rådet ledes av kardinal Martino, som var Vatikanets FN-ambassadør i 19 år, og har 6 kardinaler, 10 erkebiskoper og biskoper, samt 13 legmenn, hvorav 5 kvinner, som medlemmer. Det er i tillegg 16 consultores.

Medlemmene er oppnevnt ut fra personlige kvalifikasjoner og representerer ingen geografisk fordeling, men det er likevel en nyttig påminnelse om hvor global Kirken er at Nord-Europa er absolutt helt perifer i denne forsamlingen. "Verden er et annet sted", som det heter - i Afrika, Asia og Latin-Amerika.

Det er også meget nyttig å minnes om at martyriet er en konstant i Kirkens historie, ja, faktisk meget samtidig:

Rådets forrige leder, kardinal Van Thuan fra Vietnam, som også besøkte Norge ved et par anledninger, døde i 2002. Prosessen for hans saligkåring er nå igangsatt siden de påkrevde fem år er gått. "Kvalifikasjonene" er imponerende: som erkebiskop av Saigon ble han arrestert og satt i total isolasjon i 9 av 15 år. I denne tiden klarte han å skrive på små lapper som ble smuglet ut av gutten som kom med mat til ham. Disse lappene ble siden smuglet videre av "båtfolket" og er blitt til flere bøker med dyp refleksjon født av lidelse, fysisk som psykisk. Den milde og saktmodige lille mannen som jeg pleide å spise lunch med i Trastevere var en spirituell kjempe - ikke for hundrevis av år siden, men for fem år siden.

Og dagens situasjon mht. politisk undertrykkelse krever kirkeledere og legfolk som ikke viker tilbake eller inngår kompromisser med makten. På plenarforsamlingen nylig i Roma hadde vi en "tour de table": Erkebiskopen av Camaguey på Cuba forteller om arrestasjoner av politiske opposisjonelle, sult og fattigdom,

Alvorlig talt

overvåkning, trakassering, et litani av lidelse. Kardinalen av Caracas forteller om hvordan han er den eneste som kan tale fritt i Chavez" diktatur, men han legger til at det bare er et tidsspørsmål før også han blir kneblet. Tie før han tvinges til taushet kommer i alle fall ikke på tale. Så er det den kongolesiske erkebiskopen fra Kisangani som forteller om krig, barne-soldater, massakre og korrupsjon. Og erkebiskopen av Minsk, som også har vært i Moskva lenge, rapporterer om hvordan katolske prester nektes visum, trakasseres, avlyttes og sjikaneres, særlig i Russland.

Kirken er ofte den eneste aktør som ikke kan styres av makten på stedet, og Kirkens ledere forventes om nødvendig å ofre sitt liv i tjenesten. Det er jo også det almene kristne kravet, men det er de offisielle representanter som i dag oftest må fronte ufravikelige prinsipper. Selv om kristendommen er ytterst upopulær i Vesten (og det ville jo vært et tegn på at noe er galt dersom den ble populær), er den fysisk forfulgt eller forbudt i en lang rekke land. I Kina døde for eksempel nylig en biskop i arrest.

Kirken er en fryktet opposent fordi dens doktriner er fast og klar og ikke kan innordnes politisk undertrykkende regimer. Sosial-doktrinen eller sosial-læren er Kirkens normer for samfunnslivet, og baserer seg på naturretten, altså rasjonelle og logiske resonnementer. I rådet har vi utarbeidet et mer enn 1000 sider kompendium som samler alle sosial-ensyklikaene og andre relevante kilder, og denne er nå kommet ut på de aller fleste språk. Sosial-doktrinen ble til i konkret forstand fra ca. 1890, da arbeiderklassen kom til og rettferdighet i arbeidslivet ble et spesielt viktig spørsmål. Den første ensyklika om "de nye ting", "rerum novarum", ble opptakten til en lang rekke slike. Paven skriver nå på en slik ensyklika om den globale kapitalismens farer.

Tematisk kan sosial-doktrinen deles i fire: demokrati og menneskerettigheter, krig og fred, sosiale rettigheter og økonomisk rettferdighet, og nord-sør spørsmål. Kirkens lære om markedsliberalismens og kommunismens farer er gjennomgående meget radikal, og rettferdighet er ledestjernen. Den meksikanske kardinal Oscar Maradiaga er da også en barrikadestormer som er fryktet av makteliten i hele Latin-Amerika. Han er de fattiges mann og maktens kritiker; uredd, sterk og har intet å miste. Det er en enorm ressurs. Kirken pleier alltid å sende sine beste der det er verst, noe

som er logisk: de beste generalene trengs i de verste slagene.

Det er også interessant at jesuittene er sterkt representert i rådet. Ny er redaktøren for legendariske "Civiltà cattolica" som er i absolutt front intellektuelt, samt en professor ved et av jesuittenes universiteter i Colombia. Det passer jo perfekt at jesuittene er drivende krefter i et slikt råd - deres orden er og har alltid vært midt i verden og de har vel Kirkens sterkeste utdannelsesstradisjon.

I spørsmål om krig og fred er det rådets oppgave å utvikle "rettferdig krig"-normene i forhold til dagens trusselbilde. Vi har også ansvar for skoling av katolske feltprester i humanitær rett og krigens etikk.

Hvilken rolle spiller Kirken i den politiske verden? Der den er uslæelig er i logisk og intellektuell nøyaktighet i analysen av hva et menneske er, hva dets verdighet krever, hvordan mennesket forholder seg til staten, hvor statens grenser er, etc. - ideologisk eminent analyse i den forstand at premissen er en klar definisjon av hva et menneske er, hvilket de fleste ideologier mangler. Innsikten i menneskets natur, både den materielle og immaterielle, er selvsagt basert på både åpenbaring og erfaring, men naturrettens sekulære logikk kommer til samme konklusjon som kristendommen: Kirkens krav til relevans i den ikke-kristne sfære som er politikkens, er basert på postulatet at den er "an expert in humanity", som John Paul II pleide å si. "Gratia non tollit naturam, sed perfecit" - nåden står ikke i motsetning til naturen, men perfeksjonerer den, som er bærebjelken i all katolsk teologi. Kirken sier logisk og freidig at dersom kristendommen åpenbarer den fulle innsikt i hva et menneske er, er det jo bare logisk at all menneskelig logikk og vitenskap kommer til de samme konklusjoner.

Å bidra til refleksjon om hva som er rettferdig i en gitt situasjon er derfor Kirkens hovedoppgave i politikken. Paven sier det skarpt: i politikken gjelder kun rasjonalitet og logikk, som er almenmenneskelig. Kirkens oppgave er å bidra til en virkelig rasjonell politikk gjennom å påpeke hva et menneske er i all dets storhet og verdighet. Men dette kan aldri skilles fra solidarisk praxis der det er påkrevd, derfor er det ingen overraskelse at den første martyr, oldkirkens St. Stefan som ble stenet, etterfølges av stadig nye: Doktrinær skoling er en ting, men eksemplets makt er mye større. ■

Janne Haaland Matlary

Porto betalt ved innlevering P.P. Norge / Norvège

Katolsk tidsskrift for religion og kultur

Mine kjære, tro ikke enhver ånd! Prøv åndene om de er av Gud! For det er gått mange falske profeter ut i verden. På dette kjenner dere Guds Ånd: Hver ånd som bekjenner at Jesus Kristus er kommet i kjøtt og blod, er av Gud. Men enhver ånd som ikke bekjenner Jesus, er ikke av Gud. Det er Antikristens ånd, som dere har hørt skal komme. Og den ånden er allerede nå i verden.

(1. Joh 4, 1-3)

ST. OLAV KATOLSKE BOKHANDEL

Akersveien 14 0177 Oslo
TLF: 23 21 95 55 FAKS: 22 36 02 63
E-post: bokhandel@katolsk.no
Nettbokhandel: www.stolavbok.no

NY UNDETBIOGRAFI!
SIGRUN SLAPGARD:
"Sigrid Undset. Dikterdronningen"
Gyldendal. Ib. kr. 399,-

BENEDIKT XVI:
"Gud er kjærlighet"
Encyclika
St. Olav Forlag. Hft. Kr. 198,-

NYDELIG GAVEBOK! EILIV GRUE:
"Jomfru Mariablomar".
Eit knippe legender.
Luther forlag. Ib. Kr. 198,-

NÅ PÅ NORSK!
BENEDIKT XVI:
"JESUS FRA NASARET"
St. Olav forlag. Ib. Kr. 378,-

WILFRID STINISSEN:
"Jeg dør ikke. Jeg går inn i livet"
– En bok om døden og evigheten.
St. Olav forlag. Hft. Kr. 198,-

ÅPNINGSTIDER I DESEMBER:
Hverdager: 10 – 18. Lørdag: 10 – 15. Søndag: 2, 9 og 16/12: 12 – 16.